

Slovenska

PRÍSTUPY K SLOVENSKEJ OTÁZKE

Na Západe som už dlhý čas. Počas tejto doby, hlavne od založenia SKS som sa snažil slúžiť slovenskému národu zo všetkých síl. Nielen medzi Slováckmi, aj na medzinárodnom fóre. Nahromadil som tu mnoho poznatkov a skúseností, ktoré sa snažím ostredkovať slovenskej i medzinárodnej verejnosti. Robím to bez toho, či ma niekto bude chváliť alebo kritizovať. V očakávaní, že aj Slováci prijmú moje stanovisko bez podráždenosti.

Často dostávam prejavy súhlasu i vďaky "za odvahu višieť slovenskú otázku zo širšieho hľadiska a predstavovať slovenské právo na samostatný život v medzinárodných súvislostiach". O to som sa snažil aj v článkoch v Bulletinu a Horizonte.

Nech sa na mňa díva kto chce ako chce, nárokujem si právo hovoriť Slovákom pravdu o ich živote a ich veci. Viem, že ma niektorí radikáli považujú za starého žida, ktorý im nemá čo radiť. Raz aj títo poznajú, že im starý žid Lóbl ukazoval cestu vpred, ak so svojou politickou zaujatosťou nechcú stroskotieť.

Slováci musia poznať, že v modernom kultúrnom národe musí byť miesto pre každého, nielen pre katolíkov a ľudákov, aj pre protestantov, aj pre židov, aj pre ateistov, aj pre liberálov a socialistov.

Moderná spoločnosť žiada pluralitu myslenia, aj evanjelium lásky ako hlása terajší pápež Ján Pavol II. Nie nenávisť, ktorá sa šíri v exile, nie fanatizmus, ale rozhlad a zodpovednosť sa tu žiada viac ako všeličo iné. Demokracia musí byť základom nášho myslenia a solidarita musí byť znakov našej politickej i národnej vyspelosti. Tá solidarita, ktorá aj Poliakom získala toľko obdivu a sympatií vo svete. To je cesta k pravej slobode.

Zásadné fakty

1./Slováci sú samostatným národom. Ako takí majú právo aj na politickú samostatnosť. Tieto danosti nemú a nemôžu byť nikdy medzi nami predmetom sporu.

2./Nie je vinnou Slovákov, že ako Mačari za starého Uhorska, tak Česi za ČSR, za pomoci slovenských čechoslovákov im upierali právo na politickú rovnoprávnosť. Slováci z vlastnej prirodzenej sily a zo svojho historického poznania sa postavili tvrdo proti hungarizmu i proti čechoslovakizmu. Do 1918 pre nadvládu Mačarov a po 1918 pre nadvládu Čechov a čechoslovákov nemchli pre seba uplatniť samourčovacie právo národa. Toto právo realizovali až v čase hlbokkej krízy európskej demokracie, keď Anglicko a Francúzko ustúpili Hitlerovej agresii a vydali mu na pospas strednú a východnú Európu. 6. októbra 1938 legálnym spôsobom dosiahli autonóriu, za ktorú bojovali 20 rokov.

3./Vyhlásenie Slovenského štátu sa stalo za celkom nových okolností, pod masívnym tlakom Hitlerovho Nemecka, ktoré si vyrútilo jednak politicky a jednak vojensky takú politickú štruktúru strednej Európy, ako zodpovedala Hitlerovým svetovládnym plánom.

Nemožno pochybovať že vývoj na Slovensku po autonómii by bol šiel evolučnou cestou ďalej, že by tu bolo prišlo ku konfederácii, k dualizmu, alebo k vyhláseniu štátnej samostatnosti. V slobodných pomeroch by tu inej alternatívy nebolo. Toto bola demokratická koncepcia Karola Sidora, ktorý sa postavil proti Hitlerovmu tlaku do slovenskej politiky. Pre neľúbenť Hitlera musel odísť do "vatikánskeho exilu".

Tri smery slovenskej politiky

Slovenský politický život sa dnes uberať tromi smermi: a/ starým ľudským smerom, ktorý priamo či nepriamo nadväzuje na Ďurčanského tézu o kontinuite Slovenskej republiky a v dôsledku toho prehliada a znižuje mocenské útoky Hitlerovho Nemecka do slovenskej politiky, b/ novým demokratickým smerom, ktorý sa plne zasadzuje za slovenskú štátnu samostatnosť, ale zaujíma kritický postoj ako k vzniku Slovenskej republiky tak aj k jej politike a ktorý právo Slovákov na štátnu samostatnosť chce mať legalizované rozhodnutím slobodne zvolených predstaviteľov národa, c/ čechoslovakistickým smerom, ktorý zotrváva na koncepcii Česko-Slovenska, ktoré chce prebudovať na konfederáciu dvoch rovnoprávných národov.

Tieto tri smery sa v podstate pohybujú na doterajšej tradícii slovenskej politiky. Rozdiel medzi nimi je však napriek tomu veľký. Prvý smer sa domáha slovenskej štátnosti na základe 14. marca 1939. Druhý sa domáha slovenskej štátnosti na princípe samourčovacieho práva národa, aké pripúšťa každému národu, teda aj Slovákom. A tretí smer vidí splnenie slovenskej štátnosti v česko-slovenskom štátnom zväzku, ako bezpečnej ochrane Slovenska najmä pred nemeckým revizionizmom. Tieto tri koncepcie sú obrazom rozdielnosti v slovenskom exile. Z nej vyplývajú aj všetky ostatné diferencie.

Wag pristap k týmto trom smerom

Slovenská republika z rokov 1939-1945 je historickým faktom. Vznikla prv než Slováci, ktorí s nadšením prijali autonómiu, mohli užiť ovocie svojho víťazstva. Čiže to niekoho zo Slovákov p či alebo nepéči, vznikla pod priamym Hitlerovým tlakom. Sám Ďurčanský, ktorý sa s Tukom už od jesene 1938 najviac angažoval pre spoluprácu s Hitlerovým Nemeckom za účelom vyhlásenia štátnej samostatnosti, na jednej strane tvrdí, že Slovenská republika nevznikla v dôsledku nemeckých tlakov, na druhej strane priznáva nielen Hitlerove tlaky, ale aj hrozby. Je predsa objektívne známe, že Hitler už od roku 1938 vo svojich prejavoch nielen hrozil Benesovi, ale aj naznačoval, že mu ide o rozbitie ČSR. Hitler sa nestaral o Slovákov a ich práva, tomu išlo len o dosiahnutie vlastných cieľov. Podporoval maďarské nároky na slovenské územia, takže Ribbentrop a Ciano s jeho súhlasom delili slovenské územie. Verejne priznával, že mu ide nielen o likvidáciu židov, ale aj zmasakrovanie a zotročenie Slovanov, ku ktorým patrili aj Slováci. Nemecké armády a nemecké obbrotené loďe na Dunaji už pred vyhlásením Slovenského

štátu čakali na rozkaz, aby Slovákom, ak nebudú poslúchať, ukázali kto je pánom v strednej Európe. Návštevy Hitlerových emisárov na Slovensku mali ten istý cieľ: rozbiť ČSR.

Toto ukazuje, že po vynútení Mníchovskej dohody nechcel hneď masívnou vojenskou akciou provokovať Západ, ale ČSR stála v ceste jeho výbojom na východ, tak ju chcel rozbiť za každú cenu. Keď nechcel použiť zbrane proti štátu, ktorý mal na Západe povest "vzornej demokracie", začal hrať so slovenskou kartou. Slováci vyhlásením samostatnosti mali pomôcť presadeniu jeho cieľov. To bola Hitlerova "láska" k Slovákom.

A čo sa stalo v marci, keď Hitlerovi už prechádzala trpezlivosť s prípadom ČSR? Keď Sidor odmietol ponuky nemeckej pomoci, pozvali do Berlína Dr. Tisu, ktorého na tejto ceste sprevádzal aj Ďurčanský. Je známe, že žiadali Tisu, aby z Berlína vyhlásil slovenskú samostatnosť. Keď odmietol, priamo z Berlína žiadal zvolanie slovenského snemu na 14. marca 1939. A čo je tu dôležité, že ešte nebol vyhlásený Slovenský štát, už v noci z 13. na 14. marca ať do neskorých hodín nútili Tisu a Ďurčanského, aby prišli tzv. Schutzvertrag /Ochrannú zmluvu/, ktorej text vypracovali úradníci v Ribbentropovom ministerstve zahraničia. Už v 1. čl. tohto Schutzvertragu sa hovorí, že "Nemecká ríša preberá ochranu politickej nezávislosti Slovenského štátu a integrity jeho územia". V 2. čl. si už Hitler vynútil právo na usadenie nemeckých armád na západnom Slovensku od Malaciek až po Javorníky a že toto územie môže držať obsadenie vlastnými silami podľa potreby. V 3. čl. Schutzvertragu sa nemeckej vôli podriaďuje slovenské zahraničná politika. V 4. čl. aj slovenská armáda.

Známe je tiež, a to verejne priznal aj prezident Tiso, že Hitler na jednej strane hovoril, že nemá záujem na území východne od Karpát, na druhej strane pozval Tisu do Berlína a keď sa vzoprel vyhlásiť slovenský štát z Berlína hrozil, že sa Slováci musia rozhodnúť "blitz-schnell", inak ich ponechá osudu. Znamenalo to odtrhnúť sa od Čechov a Hitlerovi pomôcť rozbiť ČSR: Ak by sa zdráhali, hrozil im "osudom", to jest Maďarmi. Hitler teda nerobil nič pre pekné oči Slovákov. On len využíval Slovákov pre svoje ciele. Slovensko bolo presne zakalkulované do jeho obývačných plánov. Keď niekto prehliada tieto Hitlerove zámery a brutálnu s akou presadzoval svoje ciele a keď vyslovuje Hitlerovi za to pochopenie a možno aj obdiv, tým tak či onak vyslovuje súhlas s jeho dobývačnosťou. Toto je nebezpečné pre slovenskú vec. Obdivovať Hitlera za to, že vyhlásenie Slovenského štátu využil pre svoju agresiu, by nás pripravilo o sympatie demokratickeho sveta a tých, ktorí viedli vojnu proti Hitlerovi s obrovskými stratami na životoch. Medzi týmito bojovníkmi boli aj americkí Slováci.

Toto je všetko slovenská história. My ju nemôžeme vidieť len z hľadiska - Hitler nám dopomohol k štátnej samostatnosti - ale aj z hľadiska nacistickej stratégie, ktorú presadzoval s bezchýbnou krutosťou. Keď si pritom

ešte uvedomíme, že pod jeho tlakom, samozrejme že aj za spolupráce slovenských kolaborantov, likvidoval slovenských židov v plynových komorách, kde ich zahynulo vyše 60 tisíc, dostávame pravý Hitlerov obraz. To už bol priamy zásah do vnútornej slovenskej politiky. Ako brutálne zasiahol proti Ďurčanskému, ktorý musel odísť zo slovenského života, tak diktoval vyviesť slovenských židov za hranice a ponechať ich nacistickej rasovej pomste. Bohužiaľ, slovenský snem na iniciatívu Tukových kruhov, vydal zákon na vyvážanie židov.

Neverím, napriek kritickým postojom Slovákov k židovskému obyvateľstvu, ktorému vytýkali jednak úžeru /krčmári, advokáti a pod./ a jednak maďarizáciu /že boli mnoho rás na strane maďarských hazafikov/, že by Slováci z vlastnej vôle chceli likvidovať židov. Ale táto strašná Hitlerova politika zasiahla aj Slovenský štát, aj jeho politiku vtiahla do tejto brutality.

Slovenským záujmom preto musí byť dištancovať sa od tejto politiky a vysloviť to veľmi jasne. Vyslovovať sympatie Hitlerovi a vidieť ho len z krátkozrakého slovenského uhla, by znamenalo zatačovať jeho zločinmi aj Slovákov. Toho si musíme byť vedomí. Preto sa od Hitlera a jeho zločineckého režimu odvrátili demokratické národy a všetci kultúrni ľudia na svete.

Na druhej strane musíme otvorene povedať, že Slovenský štát zachránil slovenský národ pred rozdelením a maďarskou okupáciou. Slovenský národ a jeho zodpovední politici priviedli Slovenský štát k obdivuhodným úspechom. To bol šikovný spôsob ako vedeli využiť situáciu pre seba. Preto Slovenský štát nemožno zatratiť, ale treba veci vidieť v perspektíve doby a slovenskej situácie zvlášť. Bolo malým zázrakom, čo vedeli Slováci v tomto mocenskom Hitlerovom chrození vytažiť pre seba. Dokázali tým svoju vyspelosť. To treba uznať a nemožno paušálne zatracovať všetko, čo sa za vojny v Slovenskej republike robilo. To by bolo preberanie komunistických a čechoslováckych kritérií a popieranie objektívneho hodnotenia doby.

Tým sa vlastne dostávam k druhému smeru slovenskej politiky, ktorý sa zasadzuje za slovenskú štátnosť rovnako ako prvý, ale nechce, aby jej základom boli okolnosti a tlaky, pod akými vznikla Slovenská republika. Tento smer, ku ktorému sa hlásim aj ja, chce veci vidieť objektívne a chce spravodlivo hodnotiť aj ľudí. Politické previerky sú tomuto smeru cudzie. Jeho prístupom k politike i politikom je pravda, spočívajúca na objektívnych faktoch.

K tretiemu československy orientovanému smeru možno povedať toto: zostal za vývojom slovenského života. Tým, že obchádza požiadavky národa, spôsobuje politické škody. Ešte horšie je, že dezinformuje západnú verejnosť o samozrejmej požiadavke Slovákov, že chcú byť sami páni svojich osudov. Preto táto slovenská menšina aj keď má ešte politický vplyv, nemá šance pre budúcnosť.

Pripomienky na záver

Kto chce globálne obhajovať politiku slovenského exilu pred vznikom SKS by mal vidieť, že už vtedy boli veľké rozdiely medzi Sidorom a Ďurčanským. Už vtedy sa vytvorila skupina, ktorej boli odporné spory a útoky a chceli spoločne pracovať pre dobro národa. Už tu bol jasný odpor voči nacizmu, ako sme ho videli u Prídavka, Sidora, Eöhma a iných.

Západní spojenci, ktorí vyhrali vojnu, anulovali platnosť všetkých politických zrieh v Európe, ktoré vznikli pod Hitlerovým tlakom. Tak bola anulovaná Mníchovská dohoda a tým sa stratila aj Slovenská republika. Ďurčanský sa to snažil obísť argumentami, že Slovenský štát rehol výsledkom Hitlerovej intervencie. Preto hlásal kontinuitu Slovenskej republiky a bol ochotný akceptovať Slovenskú republiku ako porazený štát, aby zachoval právo jej existencie. Toto stanovisko sa nedalo obrániť.

Slovenská republika nestratila platnosť povstaním roku 1944, ale anulovaním Hitlerom vytvorených zmien v politickej štruktúre Európy. Možno by sa bola vytvorila iná situácia, keby slovenská vláda bola zorganizovala protihitlerovské povstanie a prešla na stranu spojencov. To je však vec špekulácie a politika sa musí opierať o realitu.

Často nie je jasné, aký je rozdiel medzi porážkou de facto a de jure. Nie som medzinárodný právnik, ale politická realita mi tu ukazuje dobré príklady. Sú to baltické štáty. De facto sú porazené, lebo boli okupované Sovietskym zväzom. Nakoľko však vznikli pred Hitlerovým zásahom do politickej štruktúry Európy, Západ ich právne uznáva, v USA majú diplomatické zastúpenie. Myslím aj vo Vatikáne. Baltické štáty nezanikli de jure.

Potreba reality

Ani Slováci nežijú v uzavretom priestore, ich kooperácia so susedmi a so svetom je žiadúca, aj nutná. Nacionálny politický radikalizmus privádza však časť slovenského exilu do slepej uličky politickej nenávisťi, osobných útokov, dokonca do blízkosti nacizmu.

Vyslovovať rozličné názory je potrebné. Tak sa dostávame k jadrú veci. Robme to však na úrovni, bez upodoprievaní, nedôvery a osobnej politickej zaujatosti. SKS je našou jedinou reprezentáciou na demokratickom základe a s predstížou už medzinárodnou. Nerúcajme jeho autoritu, nepodryvajte dôveru v ľudí a nezoslabujme jeho váhu i jeho prácu. Tým by sme si podryvali pôdu pod nohami. SKS je spoločnou reprezentáciou všetkých Slovákov. Nestavajme do popredia slovenskú malosť. SKS potrebuje všetkých mysliacich, pracujúcich a obetavých ľudí. Tí sa stretnú ku konštruktívnej práci, lebo vedia, čo je zodpovedne pracovať za slobodu. To je najväčšia služba, do akej sa môže postaviť človek. To nech je našim slovenským ohnivom.

EUGEN LÖBL

/Prevzaté z časopisu HORIZONT 88, dvojčíslo VI/

SLOVÁCI A ČEST PO SEDEMDESÄTI ROKOCH

Článok "Česi a Slováci po sedemdesäti letech" uverejnený tiež v Katolíckom mesačníku č. 5 z r. 1988 a napísaný s dobrým úmyslom, má niektoré nejasné a nesprávne hodnotenia slovenskej otázky. Autor vychádza z povrchného poznania problému viac subjektívne, než z objektívnej historickej pravdy. Pretože vykladá citlivé problémy slovenskej histórie - Hlinková opozícia, zradu Slovenska, židovská genocída na Slovensku, stanoviská Vatikánu, politické vzťahy, je mojou morálnou povinnosťou povedať poznanú pravdu. Mlčať vždy znamenalo súhlasiť. Žiaden národ si nedovolí hazardovať so svojím menom. Nie je zrelý, ani vhodný čas na suverénne hodnotenie historických faktov. Je treba na to časový odstup a objektívne historické spracovanie. Sudcom chýb národa, bez zaujatosti, nech je si každý národ sám. Lepšie by bolo, keby sa autor bol zameril na náboženské vzťahy medzi Slováckmi a Čechmi a vyvaroval sa starých politických úskalí, chýb a nesprávnych hodnotení. Nesmieme mlčať ani pre taktiku, ani zo strachu z demagogických osočovacích titulov - klérifašista, separatista, atď. Každý súdny človek rozozná demagógiu od pravdy. Pravda týchto titulov je v tom, že je to demagógia. V minulosti Slováckom bojujúcich o národné práva sa učiel titul "panstav." Dnes je iná doba, preto sú nové dobové tituly.

Autor článku sa rýta, prečo A. Hlinka, spoluzakladateľ ČSR, sa stal vodcom opozície. Sám autor si v treťom odstavci odovodňuje: Je mnoho príčin ... ideológia čechoslovakizmu, nerešpektovanie svojbytnosti slovenského národa... Je pravdou, že Slováci s radosťou a nádejou vítali vytvorenie ČSR a ona nesperne priniesla Slováckom zvlášť ekonomické hodnoty, menej duchovné a vôbec nie to, čo bolo sľubované v Pittsburghskej dohode - základné práva pre národný rozvoj, právo na svojbytnosť. Slováci úprimne verili českým politikom. Z nádeje na slobodný rozvoj Slováckom v ČSR zostalo sklamanie. Česká reprezentácia označená veľikáštvom - jej svetovosť politiky, svetové parametre jedrání a ilúzie o jednote československého národa, vlastne českého, zahňala do opozície Slováckom verných pravde a národu, nie kariére. Tak Slováci znovu museli bojovať o svoju národnú existenciu ako za Maďarov. To bolo hlavnou príčinou opozície. Hlinka znovu musel prejsť od väzenia po osočovanie tou istou kalváriou ako za Maďarov. Žiaľ bolo to od tých, ktorým sa bratsky verilo. V živote náš vzťah k priateľom býva taký, aký je ich k nám. Úprimnosť vzťahov aj láska dokazuje sa skutkami. Viera bez skutkov je mŕtva. Taktiež dôvera bez skutkov je mŕtva, alebo veľká naivná.

Autor ďalej píše, že väčšina Čechov považuje vznik Slovenskej republiky za zradu. Analogický stav, ako bol u slovenského národa za Maďarov a prvej ČSR, bol u českého národa za Rakúsko-uhorskej monarchie, boj za práva a svojbytnosť. Keď sa český národ oddílnil od Rakúskej monarchie, bola to zrada? Z hľadiska monarchu, ktorý bezprávie konal, áno, ale iný rázov tomu dal národ, na ktorom sa bezprávie konalo. Veď Slováckom išlo predovšetkým o národnú existenciu. Rozdiel je, či sa posudzujú reprezentanti národa, alebo samotný národ. Nie je potrebné analyzovať morálne vzťahy zrady, či zradca ten, kto sľubuje a nesplní,

alebo ten, kto sa domáha prirodzených práv. Nebolo to raz, čo sa Slováci sklámali v sľuboch. Masaryk - Pittsburghská dohoda, Beneš - pred voľbou prezidenta - autonómia, novšie - realizácia Košického vládneho programu. Veľmi závažných príčin pre dôvod nedôvery je dost. Pri hodnotení vzniku Slovenského štátu treba vidieť širšie súvislosti. Slováci v r. 1939 mali len dve alternatívy: buď sa nechať ešte viac rozparcelovať, časť Maďarsku, časť Poľsku, ostatok Protektorátu, alebo realizovať svojbytnosť, o ktorú bojovali, vo vlastnom štátnom útvere, hoci v nepriaznivých podmienkach. Myslím, každý iný národ v takej situácii ináč by sa nerozhodol. Či toto je nacionálny oportunizmus? Je ironické, ak sa to hovorí vážne, nie ako žart, obviňovať Slovákov zo spolupráce na vojnových dobrodružstvách Nemcov proti Slovanom a celému civilizovanému svetu. V období "Pražského jara", zrodeného na Slovensku, pri okupácii ČSSR sa zúčastnili Poľiaci aj Maďari. Či ich možno ako národ obviňovať z medzinárodného dobrodružstva?

Autor píše o spolupráci Slovákov na židovskej genocíde... hriech o to väčší, že sa na ňom podieľal národ hrdý na kresťanskú tradíciu... Autor židovskú otázku pozná zrejme z demagogickej propagácie a pritom suverénne hodnotí. Myslím, že je to považlivé, keď to robí kresťan. Ak publikovať hodnotenie, tak pravdivo, objektívne s preštudovaním historického materiálu. Doporučujeme prečítať si štúdiu: Slovenský podiel na európskej tragédii Židov, od slovenského historika profesora Ďuricu, žijúceho v Taliansku, ale štúdiu je dostupná aj u nás, ktorý sa opiera o historické pramene z Izraela, Vatikánu a Nemecka. Prof. Ďurica uvádza, že slovenská vláda oklamaná Nemcami, že Židov používali Nemci na prácu, po správe o skutočnom stave, zastavila deportácie Židov a práve cez Slovensko bolo veľa Židov zachránených. Židovský historik G.Reitlinger píše, že v jeseň 1942 išlo v židovskej otázke o rebéliu Slovenska, slovenskej vlády proti Hitlerovi... Slovenskí Židia, pod záštitou slovenských úradov v Bratislave vytvorili radu na ochranu Židov, nielen na Slovensku, ale aj v iných štátoch. Jej členmi boli rabin Frieder, Dr.Kováč, Steiner, Dr.Abeles a iní.

Autor ďalej píše, že v súčasnej dobe nikto nie je tak povolaný vytvoriť národné spoločenstvo Čechov a Slovákov ako katolíci, predovšetkým mladší, nezatažení predsudkami. Autor má na mysli politické spoločenstvo. Takéto spoločenstvo slovenských a českých katolíkov už prešlo zatažkávajúcimi skúškami. Prvá bola spojenie sa Hlinku s Lidovou stranou. Keď zistil u nich nepochopenie pre spravodlivosť v slovenskej otázke, že predovšetkým sú najprv Čechmi až potom katolíckmi, aby nezradil národné záujmy, sa osamostatnil. U nás Slovákov sa preferuje najprv katolík až potom Slováč. Druhá skúška bola cez Demokratickú stranu Slovenska s Lidovou stranou v prvých voľbách po druhej svetovej vojne.

Okrem výsledku volieb, Lidová strana, ako reprezentantka kresťanskej tradície v Čechách, keď išlo o hlasovanie vo vláde o potvrdení rozsudku smrti, vyslovene nespravodlivo, nad katolíckym kňazom, prezidentom Slovenskej republiky, Dr. Tiscom, jej ministri sa takticky nedostavili na zasadanie, aby nemuseli podporiť slovenských ministrov z Demokratickej strany. Skúsenosti ukázali, že českí katolíci, hoci v spojení so slovenskými katolíckymi, nie sú rozhodujúcou zložkou na politických vŕchach, pretože prevažnej väčšine českých intelektuálov je bližšie špekulatívna filozofia než kresťanská. Z toho vyplýva relativita subjektívnej pravdy, ich voľnomyšlienkovosť, ktorého výsledkom je súčasný politický a morálny stav nielen v Čechách, ale aj na Slovensku. Dokazuje to aj súčasná kvalita opozície, v Čechách prevažne politicko-liberálna, na Slovensku kresťanská. Myslím, že Slováci českým katolíkom ukázali markantne svoju podporu či už kardinálovi Tomáškovi, alebo petícii 31 bodov. Z iskierky zapálenej na Morave vyšľahol na Slovensku plameň. Veď dve tretiny podpisov je slovenských. Z takej podpory je obarcelný ošoh. Neprvy skepticky posudzované púte na Slovensku, "slovenský národ je púťový národ", sa pochopilo aj v Čechách ako manifestácia ducha. Autor sa obracia k slovenskej mládeži, ako generácii nezatačenej predsudkami. Myslí, že správnejšie by bolo povedané, ako generácii nezatačenej historickými skúsenosťami. Je kvalitatívny rozdiel medzi predsudkom a faktom. Predsudok spochybňuje fakt. Naša slovenská mládež ukazuje, že má inteligenciu, logický a morálny zmysel pre povinnosti a práva ako božie, tak národné.

Autor sa odvoláva na vatikánske miesta a osoby minulosti a cituje ich výroky o nutnosti spolupráce slovenských a českých katolíkov. Táto spolupráca prebieha ako to spomína sám autor. Veľmi je divná, pretože neopiera o súčasné vplyvné osoby, ktoré určujú význam československé pomery ako mons. Tardif. Veľmi je divná, pretože nie Slovák kardinál Tomko a celý kolektív Ústavu sv. Cyrila a Metode a zahraniční Slováci, ktorý má Slováci považovať za veľkú dŕňu. Každý Slovák vie, koľko pre nás urobili a naša vďačnosť? Či my im úmerne vyjadrujeme ocenenie na stránkach našich katolíckych časopisov - predjavy kardinála Torhu, otca biskupa Hrušovského, biskupa Janiču, profesora Vnuka a iných a o ich podujatiach? Chvályhodná je, že k jubileu Ústavu sv. Cyrila a Metode v auguste t.r. bolo odoslaných 50 podpisov s priateľským uznaním za čestnú prácu kolektívu a zahraničných Slovákov. V počakovaní bola zdôraznená jednota Slovákov. Niet rozdielu medzi Slovákami doma a za hranicami. To, čo my nemôžeme doma, to oni za nás robia vonku. Jednotu Slovákov zdôraznil sám sv. Otec Pán Pavel II. pri audiencii Slovákov v klementínskej sále v septembri 1983 s..Slováci buďte jednotní, doma aj za hranicami..! To je to najpotrebnejšie, čo súčasne potrebujeme. Potrebuje to aj český národ, aby celý nadobudol kresťanskú tvár a silu viac čerpal z koreňov svätováclavskej tradície.

Sv. Otec Pán Pavel II. hovoril o Európe, o jej návrate ku kresťanskej tradícii, z ktorej vyrástla celá Európska kultúra. Len ten národ môže stáť na vlastných nohách, ktorý sa neutopí v zmatku novodobých, stále sa meniacich myšlienkových prúdov. Nemecký filozof Lessing hovorí : Filo-

zofie je cintorín s pomníkmi, na ktorých je napísané :Tu odpočívá systém XY Kresťanstvo je živé. Je pilierom nemenných, z prirodzenosti vychádzajúcich právd, držiacich duchovnú podstatu ľudskej spoločnosti. V tomto sa chceme pri budovaní novej Európy spojiť v spolupráci s českým národom a ostatnými národmi. Chceme si vzájomne pomáhať a spolupracovať ako kresťania. Však očakávame pochopenie pre naše prirodzené právo, ako právo každého národa, žiť v takých podmienkach, aké budú vyhovovať rásu národu pre plný a nehatený rozvoj národnej svojbytnosti a hodnotiť našu národnú históriu podľa našich slovenských merítok, podľa obetí a hodnôt, ktoré jedinec alebo kolektív pre národ priniesol. Určite nebolo by taktné, keby sme my vnucovali naše hodnotenie T.G. Masaryka, jeho realizáciu demokracie aplikovanú na slovenskú otázku a jeho subjektívnu filozofiu a prax odlišnú od kresťanskej filozofie.

Máme sa od českého národa čo učiť. Chýba nám vystupovanie na medzinárodnej scéne. Nevieme vyťažiť z kladov, ktoré máme. Iní z mála, senzáciami vyťažia maximum. Nevieme dostatočne hodnotiť svojich dobrých synov národa. Nevieme im v medzinárodnom meradle urobiť reklamu, hoci kvalitou prevyšujú tých, ktorí sú na výslni medzinárodnej slávy, tým aj slávy národa. Poškudľujeme veľakrát po mierkach iných a necháme sa nimi ovplyvniť.

Jozef Hladký

NÁRODNÉ UVEDOMENIE A PRIRODZENOSŤ

Problém národného uvedomenia si vyžaduje podrobnejšiu analýzu než je načrtnutá. Autcrovi ide predovšetkým ujasniť problém faktora utvárajúceho a rozvíjajúceho národný svojráz, ktorý sa prejavuje vo všetkých sférach spoločenského života národa. Aké je národné uvedomenie, taká je celá jeho kultúra. Duša je formovaná národným svojrázom, alebo deformovaná cudzím vplyvom. Každá doba v kultúre prináša ľudstvu nové prvky. Životaschopnosť každého národa tieto dobové prvky pretvára, asimiluje vo svoje vlastné, národné. Práve touto špecifickou etnickou asimiláciou dobových prvkov každý národ vkladá do pokladnice ľudstva vlastný prínos. Jednota kultúry ľudstva je v pestrosti špecifických národných kultúr. V procese asimilácie dobových prvkov národ z nich vytrieduje to, čo mu je cudzie a prepracováva vo svoje vlastné, čo mu je blízke. Tvorivým činiteľom tohto procesu je národné uvedomenie a tradícia. Národ, ktorý mechanicky kopíruje dobové prvky signalizuje, že jeho národné vitalita stráca silu a cudzím vplyvom aj svoju vlastnú národnú tvár. Preto nemá čo dať zo svojho vlastného do pokladnice ľudstva.

Celá súčasná doba je dobou vyspelej komunikačnej techniky a reklám. Nimi sa útočí na citový život človeka, aby sa s ním mohlo svojvoľne manipulovať. Z ekonomickej sféry prenikle reklama do kultúrnej sféry ako gýč, do sféry sociálnej pedagogie. Prekrúcajú sa pravé hodnoty a obchoduje sa

so slobodou človeka aj národov, viac než predtým. Manipuláciou komunikačných prostriedkov v politickej aj kultúrnej sfére človek za ponúkanú predávanú slobodu stráca svoju vlastnú slobodu, za ponúkaný blahobyť okráda sám seba o vlastnú silu stáť na vlastných nohách. Tak sa stiera špecifický rys človeka, jeho originalita, aj špecifické rysy národa jeho svojráz. Miesto originality nastupuje konzumný individualizmus u jednotlivca a politický imperializmus medzi národmi ako veľkými tak malými. Haslo doby je konzumnosť. Miesto lásky nastupuje sebaláska. Stráca schopnosť prinášať obety a tak ľudstvo ďaleko uteká od jednoty.

Touto súčasťou skúskou ľudstva už prešiel v histórii náš slovenský národ. Máme skúsenosti nie tak s ponúkaným tovarom blahobytu ako s ponúkanou slobodou v rôznych reklamných formách. Historia est magistra vitae. Mali by sme sa poučiť z minulajšej aj súčasnej doby. To, že sme existenčne ako národ obstáli v dejinách, je len vďaka vitálnej sile národa, ktorú naši predkovia čerпали z dvoch prarodov: náboženstva - "kresťanského svetonázoru" a národného uvedomenia.

Treba sa nám veľmi zamyslieť nad týmito dvoma prameňmi našej národnej identity. Tradičná hlboká viera sa prejavovala v ochote k obetiam a v úcte jeden k druhému. Náboženstvom bol preniknutý celý spoločenský život - rodinné, pracovné vzťahy, zvyky, celá slovenská kultúra-pieseň, porokadlá, pranostiky, aj literatúra a výtvarná tvorba. So zvýšenou životnou materiálnoú úrovňou prenikla do nášho národa aj ľahostajnosť k hĺbke viery, tým náboženský formalizmus, ktorý súčasne našiel živnú pôdu v sebaúcte a sebaláske, čo zapríčinilo plytkosť hodnôt celej ľudskej osobnosti. Vášeň po blahobyte a sláve ušla v človekovi morálny imperatív, svedomie, ktoré človeka vstráňa pred dýhami a vedie po správnej ceste. U mnohých sa k slabej viere pridružil strach o stretu spoločenského postavenia. Spočiatku sa to prejavovalo ako spoločenské pravyrvenie a potom udusené svedomie ľahko šliapalo po duchovných hodnotách. To všetko má spoločného menovateľa - konzumný materializmus. Preto nie je divné, že zapadol do ideologického materializmu, ktorého princípom je nekompromisný protináboženský životný štýl, ktorý cez trhanie tradičných náboženských koreňov národa zrelativizoval morálne hodnoty aj medziludské vzťahy v spoločnosti. Za ideologickou oponou znašanlivosti, slobody, jednoty, pokroku, skrývajú sa opačné hodnoty.

Protipólom ľahostajnosti, povrchnej hniloby, je zdravé jadro národa, ktoré je nositeľom hlbkej viery, ochotné prinášať za dedičstvo otcov potrebné obete lásky. Toto je prirodzený život vyrastajúci zo zdravých koreňov národného dedičstva. Zdravé jadro je aj v mladom tele národa, v mládeži a to sú pre náš národ veľmi radostné perspektívy.

Tak ako prenikla ľahostajnosť do náboženského prameňa identity národa, podopne pod vplyvom konzumného materializmu prenikla aj do národného uvedomenia. Sebestvo, ktoré pestuje materializmus, odhodzuje všetky duchovné vznešené hodnoty, alebo ich znevažuje k sebeckým cieľom. Ako v náboženskom živote, tak aj cite národného uvedomenia sa objavuje motív strachu. U väčšiny vychádza z existenčne materialisticky chápaného štýlu života, u druhých je to skôr

nedostatočné informovanosť, psychologické podľahnutie dezinformačnému tlaku tých, ktorým záleží, aby bolo slovenské národné uvedomenie potlačené a pod rúškom internacionalizmu, bratstva, jednoty dalo sa s národom bez chbtovej kosti manipulovať, už nie ako s národom, ale s masou, podľa zámerných ideových alebo politických potrieb.

Pre objasnenie problému národného uvedomenia chce autor načrtnúť hlbšiu analýzu.

Medzi prirodzené vlastnosti človeka patrí spoločenský cit vyplývajúci zo závislosti človeka na človekovi. Spoločenský cit sa začína prejavovať v rodine ako individuálny etický a ekonomický cit medzi členmi rodiny, ktorý sa plnšie prejaví v spoločnej zodpovednosti za rodinu. Rodina je závislá od hierarchicky vyšších vzťahov, ktorým dáva sama špecifický ráz, ale je aj v nich stvárnovaná. Tieto vzťahy vychádzajú z prirodzených tradičných koreňov národa, ktorým je uvedomelé národné uvedomenie. Preto rodina, ako základná bunka národa, má osobitnú spoločenskú zodpovednosť za svoj koreň, z ktorého vyrástla, za národ. Zodpovednosť si vyžaduje poznať pravdu o sebe, rodine, spoločnosti a národe. To je právo a povinnosť na plný rozvoj ľudskej osobnosti, rodiny a národa. Každý človek je svojou osobnosťou jedinečný, každá rodina má svoje rodinné špecifické črty a každý národ má etnický svojráz. Preto každý si vytvára vlastné špecifické podmienky pre svoj prirodzený vývoj. Prirodzenosť je dielom božím a človeka zaväzuje k povinnosti k tomuto daru. Ak sa jedná o hierarchickú úroveň povinnosti, tak zodpovednosť k rodine a národu patrí medzi najvyššie záujmy. Samozrejme, že najvyššou hodnotou je Boh, ktorý nikdy neruší to, čo je pre dobro prirodzenosti. Ako Boh cez zákony stvárnjuje celý svet, tak cez prirodzené právo človeka a spoločnosti stvárnjuje každého jednotlivca, rodinu aj národ. Všetk právo je viazané na slobodnú vôľu človeka, zákony sú nezávislé od jeho vôle. Vytvárať si podmienky pre prirodzený rozvoj človeka, rodiny a národa je v jeho vlastnej vôli. Človek sa môže rozhodnúť, uplatňovať si právo na prirodzený rozvoj, alebo byť k nemu ľahostajný. Žiadny vyspelý národ nie je ľahostajný k svojej minulosti, prítomnosti a budúcnosti. Bolo by to neprirodzené a nelogické. Ako zodpovednosť k sebe vychádza z prirodzených vzťahov v individuálnom živote, tak tým viac to platí pre život národa. Záleží vždy na hodnote osobnosti človeka. Uplatňovať právo vyžaduje vznešené vlastnosti, predovšetkým lásku a obetu k spoločenstvu do ktorého Boh človeka postavil. Láska si vyžaduje ochotu k obetiam pre spoločné dobro a inteligenciu nezávislú od vzdelania a spoločenského postavenia.

V histórii nášho národa národné uvedomenie v spoločnosti vychádzalo spontánne z prirodzených potrieb reči, vzájomnej pomoci, tradície a zvlášť vyvrcholilo v náboženských prejavoch. U slovenskej inteligencie bola to prirodzená nutnosť historicky aj kultúrne zdôvodniť svoj koreň národnej identity. Všetk našli sa vždy, čo zrádzali národné práva za svoje osobné materiálne výhody s odôvodnením výhodnejšej sebarealizácie.

Dnes sa nachádza náš národ v ťažkej situácii, v proklamovanej slobode a politickým zdôvodnením súčasného aj perspektívneho stavu. Tieto zdôvodnenia sú vlastne psychologicko-propagačné tlaky takými aj netakými prostriedkami. Vždy ide o snahu znížiť význam národného povedomia, alebo o jeho úplné potrenie. Zdôrazňujú sa vyššie záujmy politické, ekonomické aj náboženské, ktorým majú ustupovať záujmy národné. Tí, ktorí sa nedajú oklamať prekladanými záujmami sú násilne likvidovaní cez osudovania, väzenia až po obeť života. Ich obeť sú krvou národa a zárukou, že tam, kde sú obeť, tam je aj život. Kontinuita obiet bola a je kontinuitou života národa.

V mirulosti aj v súčasnosti sa znižuje význam historického v ťvinu nášho národa, očierňujú sa niektoré miesta v histórii, roztrháva sa kresťanská tradícia od národného povedomia. Heslo A. Hlinku: "Za Boha život, za národ slobodu", vraj reprezentuje "klérofašizmus". Je to prirodzené spojenie dvoch prarodov jednej sily národa. Uplatňovaním božích zásad ide cez prirodzený rozvoj národa. Ten, kto kvalitu tela duše národa - národné uvedomenie a náboženstvo - násilne oddeľuje, nerúša samotnú prirodzenosť identity národa. Demagogický titul "klérofašizmus" sa používa pri každej snahe potlačiť cit národného uvedomenia. Je to vraj spolitizovanie náboženstva. Národné uvedomenie je prirodzený cit ľudskej osobnosti, ktorým sa človek legitímuje, že je členom etnického spoločenstva a hlási sa k jeho tradícii a k právam. Tak ako sa realizuje právo jedinca a rodiny cez sociálne prostriedky, tak právo národa sa nemôže ináč realizovať len cez politické prostriedky. Môže to byť však politika zlá, ktorá narúša prirodzený rozvoj národa a môže byť politika dobrá, ktorá podporuje prirodzený rozvoj národa. Pojem politika zahŕňa v sebe široké spektrum významov spoločenskej činnosti vo sfére sociálnej, kultúrnej, administratívnej, ideologickej a inej. V súčasnosti je pojem politika chápaný viac ideologicky. Možno porovnať hlavné politické ideologické systémy.

U nás realizovaná štátna ideológia materializmu nemá žiadny základ v tradícii národa, preto sa vtláča do spoločnosti ako tzv. vedecký svetonázor. Vskak žiadna veda nie je proti prirodzenosti, ale odhaľuje princípy prirodzenosti, na nich stavia celú vedeckú štruktúru a aj odvodzuje umelé štruktúry. Prirodzenosť hmotného sveta tvorí systém zákonov nezávislý na človekovi a prirodzenosť človeka tvorí jeho osobnosť ako priesečník hmotných prirodzených zákonov so zákonmi vyššími než sú hmotné zákony, preto im hovorme duchovné a nadprirodzené vzťahy. Práve tie dávajú impulz k mravným hodnotám, ktoré sú podstatou hodnoty osobnosti človeka. Niektoré demokratické politické systémy vychádzajú zo špekulatívnej filozofie, ktorej systémy sú dobové, preto hodnotami sa meniace, relatívne kresťanská ideológia vychádza z duchovnej prirodzenosti ľudstva, z morálnych princíпов ztvárňujúcich ľudskú osobnosť a celú spoločnosť, preto má aj korene v tradícii spoločenského života národa. V našom národe náboženstvo, jeho reprezentanti kňazi, predstavovali vždy morálnu autoritu. Boli vedúcou tvorivou silou. Či katolícki

alebo evanjelickí kňazi, popri laikoch zväčša stáli na popredných miestach kultúrneho alebo národnobuditeľského diaľnia života nášho národa. K prvým národným buditeľom v 17. a 18. storočí patrili kňazi Matej Bel, J. F. Vegin, zvlášť jezuiti z trnavskej univerzity Martin Szentivenyi, ktorí vysvetľovali etnické korene Slovákov ako starobyľného kmeňa Slovanov. Svojimi vedeckými prácami o pôvode Slovanov a Slovákov, o Veľkej Morave, predovšetkým opodstatňovali prirodzené právo slovenského národa na svojbytnosť a tak na svoj národný rozvoj. Jezuiti aj piaristi v tom čase na svojich školách učili bezplatne, aby pomohli chudobným nadaným slovenským mladíkom zaradiť sa do súčasnej kultúrnej úrovne a tým aj zdvihnúť kultúrnu úroveň slovenského národa. Prevažne väčšina profesorov trnavskej univerzity boli Slováci. Vydávali aj slovenské knihy. V roku 1648 vydali latinsko-maďarsko-slovenský slovník, na ktorý nadviazal Anton Bernolák. Plameň slovenského národného uvedomenia, ktorý slovenskí jezuiti zapálili svojou kultúrnou činnosťou sa rozrastal. Nositeľmi tejto pochoďne popri laikoch štúrovcov bola celá plejáda kňazov: kardinál Rudnay, Bernolák, Péndly, Radlinský, Hurban, Hollý, Kuzmányi, Moyzes, Kret, Papánek, Hattala, Sládkovič a iní.

Preto nie div, že aj novšie ztvárňovanie národného úsilia o existenčné práva nášho národa viedli kňazi Hlinka, Rézus, Dr. Tiso. Prevažná väčšina národa si ich spontánne zvolila za svojich reprezentantov. Neboli násilne dosadení úzkym politickým kruhom. V tom je práve podstatný rozdiel. V každom fašistickom systéme je diktatúra nanútenej vlády ľudu a politickým systémom, ktorý narúša prirodzený rozvoj života národa. Preto reprezentanti tohto systému potrebujú široko rozvetvený policajný aparát. Policajné kordóny, ktoré ich sprevádzajú, ich nielen chránia pred ľuďmi, ale predovšetkým ich od národa oddeľujú.

Súčasná doba preferuje problém ľudských práv. Je dobrou aj rozmechu doteraz umlčovanej mnohých národov počtom omnoho menších než je náš národ. Ak sa chceme zaradiť medzi národy vstupujúce na medzinárodnú scénu, tak musíme prejsť zo súkromného prejavu národného uvedomenia do spoločenského ako je to u všetkých konsolidovaných, vyspelých národov. Znamená to jednotu národa, s ktorou sa potom už nedá kupčiť a manipulovať. Svätopluk bol prvý, ktorý zdôrazňoval jednotu /poveť o zväzku prútev/ alebo predvídal slabú stránku slovenských kmeňov? Všetci veľkí syrovia národa spisovatelia, básnici, národovci, na popredné miesto medzi **mravné hodnoty národa dávajú jednotu. Len jednota tvorí celok a len celok môže reprezentovať.**

Ako všetko v ľudských štruktúrach má svoje medze, tak aj národné uvedomenie. Národné uvedomenie je kladná prirodzená vlastnosť ľudskej osobnosti. Všetk pestovať národné uvedomenie nenávisťou k inému národu, alebo podceňovať iný národ je primitívny nacionálny šovinizmus. Velikášstvo,

neráviat, pýcha sú nielen osobnými hriechami, ale ťažkými hriechami národa, za ktoré sa dráho platí. Národné uvedomenie je čistá prirodzená láska k svojeti, ale aj inteligencia prejavená v uznaní práv druhého národa, tiež úcta ku každému národu bezohľadu na jeho chyby. Najspravodlivejším sudcom chýb človeka aj národov je Boh. Náš národ budoval národný život na kresťanských základoch a udrží si kresťanskú tvar len kresťanskými zásadami.

Jozef Hladký

PROBLEMATIKA SLOVENSKEJ ŠTÁTNOSTI

Veľa sa dnes hovorí o práve národov na samobytný život ať po ich inštitucionálnu sebarealizáciu vo vlastnom štáte. Bytostne sa tieto otázky dotýkajú predovšetkým malých národov. Nás, Slovákov, o potrebe vyjasniť túto tému, nie je treba presviedčať. Mnoho rokov nám naši susedia upierali vôbec právo iba považovať sa za svojbytný národ a nie to ešte uvažovať o slobodnej organizácii územia /"od nepamäti nám patriaceho"/ podľa svojich vlastných predstáv. Väčšina národov, ktoré sa repredali v hlbinských dejín a dočili sa svojho novodobého uvedomenia, ktoré nazývame sformovanie sa do podoby moderného národa, čerpali princípy svojej štátnosti z prameňa histórie. Takýmto hlbokým zdrojom slovenského národného uvedomenia bola a je pre nás Veľkomoravská ríša. Jadro Veľkej Moravy tvorilo územie dnešného Slovenska a Moravy. "Domevskými občanmi" ríše boli Slovieni, bezpochyby predkovia dnešných Slovákov. Je známe, že Svätopluk na krátky čas rozšíril svoje pánsťvo aj o územie dnešných Čiech a svojou vojenskou silou ovládol obyvateľstvo tohto teritória. Naši predkovia mali teda takú silu a schopnosť, že sa dokázali zorganizovať a vytvorili /v intenciách vtedajších pomerov/ svoj vlastný štát. Odkaz histórie Veľkej Moravy je tým najpôvodnejším a prvým prameňom práva slovenskej štátnosti. Dokedy budeme brať ohľad na to, či sa niekto "neurazí", keď sa prihlásime k odkazu Veľkej Moravy ?

Pravdu napísal nedávno v Literárnom týždenníku Ján Bobák: "Ukradomky pozeráme naľavo a napravo a bojíme sa povedať, že Veľká Morava patrí Slovákom-Sloviencm, že Devín je v prvom rade symbolom slovienskosti-slovenskosti /už by sme tu mali prestať hľadať etnicky indiferentných "Slovanov", že Veľkou Moravou sa začína slovenská národná história." +

+ Literárny týždenník č.5 z 21. októbra 1988, str.5 v Zápisníku článok autora Jána Bobáka "Kto potrebuje legendy ?"

Po zániku Veľkomoňavskej ríše stalo sa Slovensko so svojím obyvateľstvom súčasťou Uhorska. Spolužitie Slovákov s Maďarmi vo viacnárrodnom Uhorsku trvalo tisíc rokov. Keďže sme nepodľahli asimilačným tendenciám vládnuceho národa, svedčí to o našej nezlomnej národnej vitalite. Samotné spolužitie nadobudlo stupeň "nezniesiteľnosti" až v období súmraku Uhorska. Intenzita maďarizácie vtedy dosiahla charakter genocídy a to nielen voči Slovákom, ale aj Rumunom a južným slovanským národom. Odkiaľ sme brali silu prežiť a kto bol nositeľom budovania našej národnej identity? Objektívne dejiny vedia dokumentovať, že tou životodárnou silou národa bolo po stáročia kresťanstvo a nositeľmi a budovateľmi národnej identity boli tiež katolícki a evanjelickí kňazi. Táto historická realita i dnešných Slovákov-kresťanov oprávňuje vyjadrovať sa k zásadným otázkam národného jestvovania.

Nesmierň význam pre národ a jeho uvedenie, už aj s prvkami štátoprávných ambícií, má činnosť Ľudovíta Štúra, J.M. Hurbana a celej "štúrovskej" generácie. Štúrovska národná ideológia je druhým a trvalým prameňom práva slovenskej štátnosti už v modernej dobe. Štúrovci "deklarovali" našu národnú samobytnosť so všetkými právami, ktoré naplniť tento pojem. Aj keď snahy štúrovcov neboli naplnené, ako vieme z dejín, ich odkaz je trvalým slovenským národným programom.

Maďarský šovinizmus zakódoval do slovenskej politiky nemeňteľnú tézu /aspoň pre 20. storočie/, že slovenský národný život sa môže rozvíjať len v takom štáte, ktorý bude mať medzinárodnú dohodami zabezpečenú hranicnú čiaru medzi Maďarskom a Slovenskom. Keď teda nastala možnosť opustiť "tisícročného" partnera, takmer sto percent slovenského obyvateľstva prijalo túto eventualitu za svoju. Andrej Hlinka, najväčšia slovenská politická osobnosť svojej doby, vyjadril lapidárne tento moment vo svojom známom výreku takto: "...tisícročné manželstvo sa nám nevydalo, musíme sa rozísť!"

28. októbra 1918 vznikla Československá republika, spoločný štát Čechov a Slovákov a tiež väčšieho, či menšieho počtu národnostných menšín, ako dôsledok po stáročia zafixovaného osídlenia daného uzemia. Slováci sa Martinskou deklaráciou z 30. októbra 1918 jednoznačne k nej prihlásili. Nový štát, tak ako každý malý štát, vznikol z vôle Čechov a Slovákov, ale tiež a to predovšetkým z vôle vtedajších veľmocí /najmä Francúzska/, ktoré mali záujem na rozbití Rakúsko-Uhorska.

Dejiny I. ČSR poznáme. Je zaujímavé, že názov Československo je v Pittsburskej dohode a vo francúzskej pôvodne o vymedzení medzinárodných hraníc Československa označovaný ako Česko-Slovensko s perličkou. Až český preklad "zjednodušuje" toto písanie názvu, ktorý je dnes už medzinárodne vžitý ako Československo. To je však iba malý detail veľkého problému, ktorý sa právne kodifikoval v roku 1920. Ústavná listina proti jestvujúcej skutočnosti

vtedy "stvorila" de iure fikciu jednotného československého národa. Neišlo však iba o nejakú papierovú teóriu, ale ako ukázalo 20-ročné obdobie I. ČSR, išlo o každodenne realizovanú prax v kultúre, ekonomike atď, smerujúcu k asimilácii menšieho národa väčším. Vyznieva to paradoxne /rečoňo ani porovnávajúť život Slovákov v Uhorsku a Československu/ avšak efekt ideológie hungarizmu a čechoslovakizmu mal rovnaký cieľ: pohltiť malý národ a na jeho úkor "byť väčším". Pritom ani jeden, ani druhý smer nechcel fyzicky likvidovať Slovákov, ale chcel z nich mať Maďarov, resp. Čechov. Tak sa stalo, ako to povedal spisovateľ V. Mináč: "... že sme vstupili z jedného tuteurstva do druhého. Z Uhorska do Československa. Iba kvalita tuteurstva sa zmenila."* Reakcia slovenskej politiky, sledujúca národný záujem, bola prirodzená. Vzniklo autonomistické hnutie organizované v Slovenskej ľudovej strane, neskoršie Hlinkovej slovenskej ľudovej strane. Táto strana, podľa volebných výsledkov na Slovensku najsilnejšia, nemala za dvaťdesiat rokov svojho pôsobenia väčšia štátoprávne ambície ako uznať svojbytnosť národa, dosiahnuť federáciu Československa ! V tom čase bol zaužívaný pojem, "získať autonómiu v rámci ČSR." Ani najväčšia demagógia stojaca proti slovenským národným záujmom nemá argumenty na vyvrátenie tohto tvrdenia ! S ohľadom na pohnuté novodobé dejiny Čechov a Slovákov dnes už iba so smútkom konštatujeme, že vo vládných kruhoch I. ČSR nebolo za celé jej obdobie tej sily, ktorá by spravodlivo vyriešila národnostnú otázku dvoch svojbytných štátoprávných národov a tak upevnila republiku pred nastávajúcou svetovou pohromou.

Za tejto situácie je pochopiteľné počinanie väčšiny "slovenskej vetvy jednotného československého národa". Československú republiku narozbili Slováci"/slovenskí separatisti"/, ale vnútorne nejednotná nesprávne vedená a slabá republika, opustená veľmocami Anglickom a Francúzkom, podľahla nemeckej /nacistickej/ rozpínavosti.

Keď pred päťdesiatimi rokmi 14. marca 1939 vyhlásil Slovenský krajský snem vznik nového štátu Slovenskej republiky, v skutočnosti Československá republika už nejstvovala. I. ČSR ako niečo čo musí o pár hodín umrieť stála pred dvoma alternatívami: prvá - obsadenie Čiech a Moravy nacistickou veľmocou Nemeckom a zánik Slovenska jeho obsadením Maďarskom a druhá obsadenie Čiech a Moravy, nacistickou veľmocou Nemeckom a na Slovensku vznik malého štátu so slovenskou správou. Musíme konštatovať, že druhá alternatíva bola pre nacistické Nemecko výhodnejšia. Nechcelo pripustiť posilnenia Maďarska v strednej Európe na úkor svojich ambícií. Hitler teda nasledoval záchranu slovenského národa /právne v tom čase nejstávajúceho/, ale svoje ciele. Ako mala na tento prieťahlý manéver reagovať slovenská politika ? Ako benešov-

* + Literárny týždenník č. 2 z 30. septembra 1988, str. 11 v besede "Slováci a Česi v roku osemnástom."

ské, tak i neskoršie komunistická propaganda vznik Slovenskej republiky jednoznačne odsúdili ako zradu, ale ani jeden z týchto politických smerov nikdy dostatočne nevysvetlil čo a hlavne akým spôsobom mali Slováci v danom historickom momente robiť. Zastávajúce názor, že jedinou alternatívou bolo vyhlásiť samostatnosť a dômyselne čeliť nevyhnutnému nacistickému vplyvu a tak zachrániť národ. Nezabúdajme nato, že pre slovenskú politiku bolo nemysliteľné dostať sa v roku 1939 pod maďarskú nadvládu ! Takáto možnosť na Slovensku v tom čase sa rovnala aktu samovraždy. Nie je vylúčené, že Hitler vo svojich plánoch aj s týmto momentom rátal.

Najdôležitejším merítkom úspechu politiky je spokojnosť domáceho obyvateľstva. Vyhlásenie Slovenského štátu prišlo s uspokojením 90 % obyvateľstva Slovenska, ako o tom vydal svedectvo arcibiskup Kmetko.⁺ Tento spontánny súhlas národa svedčil o tom, že zodpovední politici sa rozhodli pre optimálny politický ťah. Vznik Slovenskej republiky je však jednou vecou, druhou bola jej reálna politika. Štát existoval v skutočnosti, aj právne. Uznalo ho 27 vtedajších štátov, vrátane Sovietskeho zväzu. Ak teda pripustíme skutočnosť, že realizované slovenské štátnosť nebola sama o sebe principiálne zlá, že nebola proti národným záujmom v daných pomeroch, potom musíme odpovedať na otázku aká bola reálna politika štátu a ako obstali tí, čo v danom historickom momente zoberali na seba zodpovednosť presadzovať slovenskú národnú politiku proti nacistickému vplyvu. Je našou národnou povinnosťou dôsledne a čestne sa s týmito otázkami vyrovnáť. Politika Slovenského štátu v niektorých oblastiach opustila tradičné kresťanské princípy a nie všetci jeho predstavitelia vedeli odhadnúť optimálnu mieru "nutnej" spolupráce s Nemeckom. Osobitne tragicky vyznel prípad prezidenta Slovenskej republiky Jozefa Tisa. Na Slovensku bol v tom čase jedným z najschopnejších politikov. Osobne mravne bezúhonný a počas celej politickej kariéry tiež reálne vykonávajúci činnosť katolíckeho kňaza. Tiso bol 20 rokov predstaviteľom umierneného krídla HSĽS, dôsledne presadzujúci česko-slovenskú spoluprácu, samozrejme s odmietnutím čechoslovakizmu. On presadil vstup HSĽS do vlády v januári 1927 a sám vykonával funkciu ministra zdravotníctva ČSR. Jeho zásluhou sa HSĽS v decembri 1935 pri prezidentských voľbách postavila za E. Beneša, ktorý tak porazil pravicovo orientovaného prof. Nerca. Keď už boli v marci 1939 "kocky hožené", ujal sa nevdačnej roly, zachrániť čo sa dá. Mchí ho neskoršie konfrontovali s postojom K. Sidra, ktorý odmietol "spoluprácu" s Nemeckom. Nikto však nemôže poprieť skutočnosť,

⁺ Arcibiskup Ferol Kmetko v procese s Jozefom Tisom doslova povedal: "Môžem povedať, že Slovensko a Slováci v tom čase na 90 % s tým súhlasili, keď oznámili, že máme samostatný štát. Ja myslím, že málo takých Slovákov bolo, ktorí by boli povedali: Nám sa neľúbi ten samostatný štát ..." - prevzaté s tesnopisecského záznamu súdnych aktov.

že aj keď história dala Sidorovi o 5 rokov za pravdu, bol Sidorov postoj v marci 1939 pohodlnejší, než Tisov riskantný krok. Vo funkcii prezidenta prispel Tiso veľkou mierou k bradeniu snáh niektorých "pronacisticky" orientovaných jedrotlivcov./napr. presadenie "prezidentskej výnimky" z vládneho nariadenia tzv. Židovského kódexu/. Ostáva sporné, prečo Tiso rezignoval zo svojej funkcie, keď boli v politike ohrozené kresťanské princípy. Väčšina komentátorov týchto udalostí poukazuje na ten moment, že Tiso si túto skutočnosť uvedomoval, avšak podotýpal v krízových momentoch preto, aby zabránil horšej alternatíve, ktorá bola signalizovaná pre prípad jeho rezignácie. Vieme, že J. Tiso si vypil svoj "trudový" "kalich horkosti" až do dna. Dnes už nejde o nekritické preceňovanie, či propagandistické podceňovanie Tisových zasluh v našich dejinách. S jeho reálnou činnosťou sa viete totiž "širší problém". Tiso bol katolíckym kňazom, ako bolo vyššie konštatované a tohto svojho "úradu" sa nevzdal až do svojej smrti. Tento nepopierateľný fakt využili a demagogicky znoužívajú dodnes politické sily nepriateľsky zamerané voči katolíckej cirkvi a katolíckemu zväz vôbec, čo sa na Slovensku príliš obávať citlivo ...

Až história zbavená subjektívneho náhľadu a ideologicky odošorená vynesie deficitívny posudok o prezidentovi Tisovi a o 6-ročnom historickom fakte Slovenského štátu v rokoch 1939 až 1945.

Slovenská štátnosť realizovaná existenciou Slovenského štátu, aj cez mnohé nedostatky preukázala schopnosť Slovákov mať svoj štát a organizovať si veci podľa svojich potrieb. Toto bol rozhodujúci moment, ktorý otvoril oči aj mnohým opozičným politikom na Slovensku. Tí si uvedomili, že aj keď sa obnoví Československá republika - slovenská samobytnosť a slovenská štátnosť - na tieto pojmy už nikdy národ nezabudne a akákoľvek reálna politika ich bude musieť brať na zreteľ!

Dnes vieme, že zodpovední politici v rokoch 1945 až február 1948 a 1949 až 1967 nebrali na zreteľ túto nevyhnutnú zásadu česko-slovenského spoločenstva. Pred históriou nikdy nemôže obstáť "argument", ktorý používa aj súčasná propaganda, že vraj "česká verejnosť" nebola ešte pripravená na to, aby sa republika dôsledne štátoprávne upravila!? To je predsa nezmysel. Akým právom sa mala "česká verejnosť" pripraviť na to, aby dala súhlas k spravodlivému štátoprávnemu usporiadaniu republiky? Malo sa to azda chápať tak, že ona je niečo viac ako "slovenská verejnosť"? Táto demagógia sama seba usvedčuje z lži. História aj v tomto vynesie pravdivý posudok a demaskuje postoje konkrétnych politikov. Jedno je isté, že tak ako za I.ČSR /demokratickej/,

+

J. Tiso bol odsúdený v roku 1947 na smrť a popravený 18. apríla 1947. Pár hodín pred popravou slúžil svoju poslednú sv. omšu v cele smrti za prítomnosti kapucínskeho kňaza Hilárie.

tak aj v komunistami vedenom Československu - trvalo 20 rokov /1948 až 1968/, než sa pristúpilo k reálnejšiemu riešeniu česko-slovenského vzťahu, teda aj k riešeniu slovenskej štátnosti /na druhej strane aj štátnosti českej/.⁺ Je príznačné, že ako v prvom, tak aj v druhom prípade iniciatíva riešiť česko-slovenské štátoprávne vzťahy vychádzala zo Slovenska. V oboch prípadoch pozerala "česká verejnosť" na túto iniciatívu s podozrievaním. Aj to je teda jedným z reálnych poznatkov nášho 70-ročného spoluzitia.

Čo nám pririeslo 20 rokov federácie? Zdôrazňujeme, že v našej úvahe sledujeme iba štátoprávny aspekt česko-slovenských vzťahov. V prvom rade zastávame názor, že federatívne usporiadanie Československa utužilo česko-slovenské vzťahy. Nebyť toho naše vzťahy by mali tendenciu odcudzovania sa navzájom a zo slovenskej strany by sa vzťah spoluzitia blížil k obdobe slovensko-maďarského spoluzitia v roku 1918. V druhom rade nás posledných 20 rokov presvečilo o tom, že ani terajšia "vedúca sila spoločnosti" nie je schopná dospieť k optimálnemu česko-slovenskému štátoprávneému vzťahu. Federácia nebola za celé obdobie dôsledne právne doriešená / 3 Ústavy s jasnou a nedotknuteľnou kompetenciou národných republík, štátne republikové symboly atď./ Dnes už môžeme jasne identifikovať navonok síce skrytú, ale v skutočnosti reálne sa prejavujúcu tendenciu posilňovania centra - Prahy - na úkor národných republík. Keď si toto promietneme v detailoch, prídeme k záveru, že spomínaná tendencia je zas výhodnejšia pre Čechov ako pre Slovákov. O tomto tvrdení svedčí napríklad aj beseda slovenských spisovateľov a historikov /komunistov/ publikovaná v Literárnom týždenníku.⁺⁺

70 rokov Československa nám dáva v česko-slovenských vzťahoch dostatok poučenia, aby sme aj v štátoprávnej oblasti došli k optimálnemu vzťahu. Nech už robil politiku ktokolvek, pokiaľ mal úmysel viesť Československo z Prahy centralisticky, táto cesta viedla vždy ku kríze česko-slovenského spoluzitia. Jedinou správnu cestou štátoprávneho usporiadania štátu Čechov a Slovákov je maximálna decentralizácia. Forma právnej konfederácie Česko-Slovenska ako jedna z vyúsťujúcich ciest decentralizácie

⁺ Obdobie 1918 - 1938 vyústilo do vyhlásenia autonómie Slovenska 6. októbra 1938. Obdobie 1948 - 1968 - 20 rokov asymetrického modelu štátu nahradilo federatívne usporiadanie štátu.

⁺⁺

viď - Literárny týždenník č. 3 a 4 z 1989

by umožnila plný rozvoj Čiech a Slovenska na svojom a zo svojho. Takýto vzťah by navždy vylúčil domienku, /ktorá prežíva najmä v Čechách/ o doplácaní jeden na druhého. Na Slovensku by táto cesta znamenala dôsledné naplnenie "štúrovského národného programu" a v Čechách by znamenala budovanie "českého štátu", českým národom len na českom území. Český lev a korunu na hlave a slovenský dvojjamenný kríž týčiaci sa na trojvrší /vedľa seba a nie v sebe/ ako symboly českej a slovenskej národnej a štátnej suverenity by boli tak príspevkom Čechov a Slovákov k budovaniu Európskeho domu, či celoeurópskej národnej integrácie, o ktorých pojroch sa v poslednom čase veľa hovorí, ale v skutočnosti málo robí. Naše návrhy nepovažujeme za absolútne a nereniteľné. Absolútne a nereniteľná je však téza, že každý národ má prirodzené právo na svoj štát a len jeho demokratickou väčšinou zvolení predstavitelia môžu rozhodnúť o konkrétnej forme tohto štátu

Štefan Maroš

SLOVO K ČITATEĽOM

Ústrednou témou nášho časopisu sú otázky, ktoré sa dotýkajú nášho národa. Fokalizujeme ide väčšinou o problematiku, ktorú nie je možné v súčasnej dobe /ešte ani dnes nie !/ publikovať v oficiálnych časopisoch. V rozsahu našich možností chceme aspoň čiastočne prispieť k zužovaniu tohto existujúceho spoločenského vákuu. Uverejňujeme príspevky, od ktorých očakávame, že najdu odozvu medzi čitateľmi. Prajeme si, aby čitatelia HS reagovali na názory podávané v jednotlivých článkoch. Konštruktívna pluralita názorov a vzájomná polemika, to je cesta k optimálnym pohľadom na ten - ktorý problém. Nebojte sa preto "dať" svoj názor na papier a doručiť ho "režazovou poštou" do redakcie. Vznikla jedna malá polemika, či uverejňovať články pod plným menom alebo pseudonymom. Prikláňame sa zatiaľ k neuverejňovaniu mien, pokiaľ si to autor výslovne nepraže. Nie je to otázka strachu, ale jednoducho nechceme uľahčovať "prácu" tým, ktorí nám neprajú. Berieme život v našej "nepluralistickej" spoločnosti vážne. Tak teda s optimizmom do budúca.

Redakcia

ČO RÍŠU O NÁS I O SEBE

Príležitosť k politickému zreniu poskytujú Čechom Slováci. V poslednej dobe nie sú u nás obľúbení. Čechom vadí, že na nich doplácajú. Je to asi z hľadiska ekonomického rozpočtu pravda, ale Slovensko zasa dáva Čechom pracovné sily, ktoré sa tu do značnej miery asimilujú. Ono doplácanie však nie je hlavným dôvodom zvažujúcich sa rozdielov medzi českou rezignáciou a slovenskou starostou o vlastný dom - Čechom ďalej vadí, že prezident je Slovák /nevadilo im, že i Dubček bol Slovák/, že Biľak je Slovák /čo nie je pravda/ a že sa z ich televízorov ozýva slovenčina /na Slovensku sa z nich ozýva čeština/. Na svojich televízoroch sme my Česi vôbec veľmi závislí a neradne nás, že by sme ich mali častejšie vypínať.

Kedysi som nadobudol zaujímavú skúsenosť. Všimol som si povahové rysy tých, ktorí dali príležitostne najavo svoj antisemitizmus. Nie som žid, preto ma takýto prejav nezasaňuje osobne. Ale všimol som si, že všetci moji antisemitsky cítiaci spoločníci mali závažný a dosť nepríjemný handicap, ktorý sa u nich prejavoval i rezavice na ich antisemitizme. Boli ctižiadostiví, chceli niečo znamenať, niečomu rozumieť a poň., ale chýbali im potrebné schopnosti, skúsenosti alebo vzdelanie, alebo plody práce vykonané na sebe samom.

Hľadal som teda spoločného menovateľa u tých, čo nadávajú na Slovákov a myslím, že som ho našiel. Je to zmes hlúposti a bohužiaľ i akejsi krivej nalomenosti. Mnoho vecí v nás Čechoch vyvoláva nespokojnosť a popudzuje nás. Bohužiaľ nemajú prostú a ľahko uchopiteľnú príčinu. Pokiaľ by sa chcel niekto vyznať v sieti skutočných príčin, nemohol by sa vyhnúť sputovaniu českého i svojho vlastného svedomia. Musel by pripustiť, že tá popudzujúca mizéria je taktiež dôsledkom českej odcovy na výzvy dvadsiateho storočia. Potom by objavil, že Česi uvažujú o sebe a svojej situácii spôsobom, ktorý pokladajú za trizvy, realistický, a že k nemu patrí neochota k riziku a k obeti. A že tie trizve kalkulácie napokon nevychádzajú. Objavil by, že jedinou českou vierou za posledných sto rokov bola lacná optimistická viera v samočinný pokrok, že sa teraz táto viera rozpadla a že už nie je nič, čo by stálo za české sná-ženie. Že väčšina tých, ktorí sa staňujú na pomery sa ich nesnaží zmeniť /nič sa nedá robiť/ a že ich mizériu vo svojom najbližšom okruhu /koby sa snád niečo robiť dalo/ dokonca prehľbuje. Objavil by skrátka českú neodolnosť. A to je zložité a hlavne nepríjemné. Preto je vítaná pros- tá a jednoducho uchopiteľná príčina. Preto je ľahšie nadá-vať na komunistov, na Rusov, ale i to je vlastne riskantné. Nadávanie na Slovákov prejde ľahšie, dokonca i pred niekym, s kým sedíme v ponestínstve a koho ani poriadne nepoznáme. A tak teda Česi ožívajú a nadávajú na Slovákov. V niečom sa Slovákom darí lepšie než Čechom a Česi si to vysvetľujú politickou a ekonomickou preferenciou Slovákov. Zdá sa, že kooperácia medzi slovenskými inštitúciami, podnikmi a celými rezortami funguje pacsaj účelnejšie. Lenže diel-čí slovenský zdar tu vôbec nemusí znamenať českú újmu.

Ak sa dostane Slovák ľahšie do zahraničia, alebo ak vychádzajú na Slovensku zaujímavejšie knihy, je to možno len preto, že príslušný slovenský byrokrat je menej obmedzený než jeho český súdruh. Slováci totiž vychádzajú medzi sebou lepšie ako Česi.

Podobne ako Maďari, Poliaci a i. uchovali si totiž i Slováci živé národné vedomie. Vedomie národnej totožnosti sa má k nacionalizmu ako prirodzená rodinná súdržnosť ku kolektívnemu národnému sebestvu.

To prvé funguje tvorivo a smerom dovnútra, zatiaľ čo to druhé pôsobí rozpínavo, deštruktívne a smerom von. Veľmi tomu nerozumiem, ale zdá sa mi, že vzhľadom k juhoslovenským Maďarom Slováci neodolali pokušeniu nacionalizmu. Česi majú k svojej vlasti iný vzťah. Už ju nemilujú, zľahostejnili k nej. Akoby ich "sklamala". Ako krkavčia matka svoje mláďatá. Takáto krkolomná zvláštnosť Slováci nepoznajú, a pretože by aj! Veď Slovač, to sú oni sami. Preto Čech, ktorého národnostné vedomie a vlastenectvo vyprchalo, alebo sa vôbec nevytvorilo, cíti k národne uvedomelému Slováckovi niečo podobné, ako zlostný a otrávený chlap, od ktorého utiekla žena ku šťastne zaľúbenému novomanželovi. Nepriznáva si to a radšej považuje slovenskú národnú zakotvenosť za provincionalizmus. Hádaj by mal nato trochu právo, keby bol v dobrom zmysle svetobčanom, vyznávačom národných, teda všeludských hodnôt. Po takých však v Čechách niet ani chýru, ani slýchu.

Situácia Slovákov pritom nie je ani zďaleka ružová. Tich novodobý národ sa utváral rovnako ako náš - iba od konca osemdesiatych storočia. Akákoľvek obdoba českých spomienkových vzdialenejších minulostí vlastného štátu im dokonca chýba. T oni majú svoje dlhy k dejinám: rokiať viem, nevysporiadali sa doteraz s rozporuplným faktom, že jediný samostatný štátny útvar svojich dejín urobili kedysi poplatný nacistickej moci. Komunistický režim ich roztrhol intelektuálnu elitu dôkladnejšie ako nám. Napriek tomu však zostali národnou pospolitostou, akou Česi už zrejme nie sú. Nestalo sa tak len pokročilejšou českou industrializáciou, ako chcú Česi veriť.

Sú národy civilizovanejšie než my a predsa nezabudli, čím sú. Čím to teda je? Nie sú nám Slováci v tomto smere napomenutím a nabádaním? Alebo aspoň otázkou?

/Úryvok prevzatý z článku "Dětské etudy o nás i o světě ze humry", ktorý bol uverejnený vo štvrtročníku "SVĚDECTVÍ" č. 2 z roku 1987/

Z češtiny preložila M.G.

Z KALENDÁRA NAŠICH DEJÍN PRED PÄTĎESATIMI ROKMI

1. januára 1939: Prestal vychádzať denník bývalej a-
 ntrárnej strany Slov. denník. Ľudáci totiž kúpili tlačový
 koncern Novina, v ktorom vychádzal Slov. denník a Slov.
 politika.

5. januára 1939: Vodcovia nacionálneho socializmu v Ra-
 kúsku Arthur von Seyss-Inquart a Otto Bürckel boli povere-
 ní, aby na Slovensku rozpúťali agitáciu pre nezávislosť
 Slovenska. Použili k tomu viedenský rozhlas.

18. januára 1939: V rámci veľkých slávností bol otvo-
 rený Slov. snem v Bratislave, ktorého predsedom sa stal
 dlhoročný generálny tajomník HSĽS a poslanec tejto stra-
 ry Dr. V. Sokol. Predsedníctvo snemu podalo prezidentovi
 ČSR Dr. Háchovi návrh na novú vládu, ktorej predsedom sa
 stal znovu Dr. J. Tiso.

19. januára 1939: Konal sa celoslovenský nástup a prí-
 saha HG najmä za tým účelom, aby HSĽS dokumentovala silu
 separatistov a ovplyvnila ministra Česko-Slov. vlády Bera-
 na a ďalších členov ústrednej vlády, ktorí sa zúčastnili
 na slávnostnom zasadnutí snemu.

18. januára 1939: Vyšlo prvé číslo Gardistu. Tento ofi-
 ciálny orgán HG však začal vychádzať pravidelne ako denník
 až od 1. nov. 1940 /označený ako II. ročník/. Šéfredaktorom
 Gardistu bol od 1. dec. 1940 známy slov. spisovateľ Milo
 Urban.

20. januára 1939: Podala demisiu Slov. autonómna vláda
 ustanovená 1. decembra 1938.

20. januára 1939: Boli zrušené dovtedajšie roľnícke od-
 borové organizácie a bola vytvorená ako jediný a dočasný
 orgán Zemедelská rada pre Slovensko pod predsedníctvom
 Št. Benikala.

21. januára 1939: Prezident ČSR Dr. Hácha vymenoval no-
 vú /tretiu/ Slov. krajiniskú autonómnu vládu opäť na čele
 s Dr. Tisom s týmto zložením:
 Dr. Jozef Sivák, minister školstva a národnej osvety, Dr. Mi-
 loš Venčo, minister spravodlivosti, Pavol Teplanský, mini-
 ster financií, Dr. Mikuláš Pružinský, minister Hospodárstva,
 Dr. Ferdinand Burčanský, minister dopravy a verejných prác.

Túto vládu odvolal prezident Dr. Hácha 9. marca 1939.

Po vymenovaní novej krajiniskej vlády došlo k osobným
 zmenám v obsadení Ministerstva školstva a národnej osvety,
 kde namiesto M. Černáka nastúpil Dr. Jozef Sivák. Okrem
 tejto personálnej zmeny došlo aj k novej organizácii mi-
 nisterstiev. Ministerstvo hospodárstva sa rozčlenilo na
 nové ministerstvo hospodárstva a Ministerstvo financií.

23. januára 1939: Slov. autonómna vláda sa uzniesla
 rozpustiť na Slovensku KSC, sociálno-demokratickú stra-
 nu, Deutsche sozialdemokratische Arbeiter Partei, Ži-
 dovskú stranu a Zjednotenú socialistickú sionistickú
 stranu robotnícku.

30. januára 1939: Bola založená Slovensko-nemecká spoločnosť. Za jej predsedu bol zvolený Dr. V. Tula. Ďalšími jej funkcionármi boli Dr. F. Ďurčanský, M. Černák, A. Mach a iní.

január 1939: Vyšla už druhá teologická ročenka Rim.-kat. teologickej fakulty v Bratislave, v ktorej sú uverejnené štúdie profesorov fakulty.

Začiatkom februára 1939: Generál Alois Eliáš predložil svoj podrobný návrh na "riešenie slov. otázky" členom Českej vlády.

Február 1939: Slovenské välečníkovi združenie v Newarku zaslalo prezidentovi republiky Dr. Háchovi rezolúciu k politickej situácii v ČSR, v ktorej sa protestuje "... proti akémukoľvek prenasledovaniu príslušníkov bývalých opozičných politických strán a organizácií, či už pre politické a náboženské presvedčenie, alebo pre rasovú príslušnosť, ako aj proti obmedzeniu slobody tlače, slova a voľného zhromažďovania."

3. februára 1939: Britský konzul v Bratislave Peter Pares vo svojom memorande takto vystihuje podstatu dvadsaťročného slov.-českého vzťahu: "Je nepopierateľnou skutočnosťou, že Slováci očakávali, že dostanú určitú autonómiu, ktorú im čia v rámci čs.-slov. štátu prisľúbili. Ale českí štátnici nedodržali sluby, ku ktorým sa zaviazali, ba čo viac, česká vláda začala robiť ostrú centristickú politiku, čo bolo pravým opakom predchádzajúcich českých záväzkov... Slováci boli vo svojej väčšine nábožne a kat. cítiacim národom a nad výčinný český antiklerikalizmus sa zhrotili a pohoršili. Len jedna vrstva Slovákov udržala priateľský pomer k Čechom, a to príslušníci čest' početnej ev. cirkvi, ktorí sa pokladali za vedcov slov. nacionalizmu pod maďarskym útlakom... no inak boli hlavami propagátormi čs. idey..."

4. februára 1939: nariadil Krajský úrad v Bratislave viesť evidenciu o ilegálnom komunistickom hnutí, vytuľovať sieť dôverníkov, zatiť cenzúru a podávať správy o komunistickom hnutí.

5. februára 1939: Rečnil Alex. Mach v Námestovskom. Vo svojej reči zdôraznil význam samostatného štátu pre národ, najmä pre národ slovenský. Kategeticky vylíčil: "Mať svoj vlastný štát znamená život, nemať vlastný štát znamená smrť, večnú smrť slov. národa!" Ďalej vyzdvihol, že "... pred 6. októbrom bolo zrejme to, čo máme dnes, ale ešte ani dnes nemáme to, čo mať chceme a čo mať budeme!" a ďalej pokračoval: "Táto naša mládež neverí, že by sme ostali štát na polovici cesty... My túto myšlienku budeme držať a nikdy ju nezradíme, aj keď udalosti a nevyhnutnosti ukážu nám dočasnne ešte iné."

6. februára 1939: Čs. miera značne utrpela najmä kvôli neistým politickým pomerom, mobilizácii a napokon strate územia. To malo za následok, že daňová kapacita sa na Slovensku znížila asi o 40 %. Okrem toho sa v dôsledku inflácie množstvo obeživa zvýšilo o 4 mld. Kč.

6. februára 1939: Prvý raz nasadla rozpočtový výbor snemu Slov. krajiny. Minister financií Topič predložil návrh provizórneho rozpočtu na rok 1939. Vo svojom expozé ohlásil nevyhnutnosť reorganizovať verejnú správu. Tým sa malo dosiahnuť nielen zníženie výdavkových položiek, ale aj zvýšenie poplatnej kapacity Slov. krajiny, lebo ako sám uviedol, daňová kapacita Slovenska predstavovala len desatinu celostátnej poplatnosti, hoci mala prispievať na úhradu spoločných vecí 17 %. Toto opatrenie sa realizovalo len čiastočne. Riešenie nepríaznivej hospodárskej situácie by podľa Ing. Zátka bolo treba zvýšiť verejnú daňovú záťaženie až o 48 %. Rozpočtový výbor sa umiessol odporučiť slov. vláde publikovať schválený rozpočet Slov. krajiny na rok 1939 vo forme vládneho nariadenia na základe splnomocnenia, ktoré jej poskytoval ústavný zákon č. 330/38 Zb. a n. Rozpočet celkovo vykazoval schodok 1,155 miliardy Kč.

9. februára 1939: Zasadla v Bratislave výrobný konvent ev. cirkvi. Hlavnú správu predniesol generálny biskup ThDr. V. P. Čobrda. Konvent sa stotožnil s politikou Budákov, iba Hlinkovu gardu odporučil premenovať na Slov. gardu. Za ex. duchovného radcu tejto gardy odporučil ev. farára Lad. Jurkoviča. Časť správy obsahovala výčitku adresovanú slov. vládnym činiteľom za to, že pod "kresťanským Slovenskom" zahrňovali väčšinou len katolíkov.

12. februára 1939: V nouzovských lesoch /Nahošť/ sa zišli českí členovia ústrednej vlády A. Eliáš, Havelka, Dr. Lad. Feierabend, Klumpar, Šádek, Kalfus, Krejčí, ako aj Masarík J. /ako zahranično-politický znalec./ Na tejto schôdzke generál A. Eliáš podal výklad politickej situácie na Slovensku, ktorú charakterizuje zosilnenie radikálnych smerov a toto nevyhnutne povedie ku skorému osamostatneniu Slovenska.

11. februára 1939: Dr. V. Tuks v sprievode Ing. Fr. Karnasina navštívil v Berlíne ríšskeho kancelára A. Hitlera. Tuks vyjadril stanovisko extrémnych ľudáckych kruhov za zrušenie zväzku Slovenska s českými krajinami. Toto stanovisko, s ktorým sa stotožňoval, odôvodňoval tým, že ďalšie spolunaštranie Slovákov s Čechmi je pre Slovensko neúnosné tak po duchovnej ako aj po hospodárskej stránke. Tisoova cesta bola utajovaná. Hitler sa otvorene vyjadril v tom zmysle, že český štát sa zakrátko dostane do novej krízy a ak Slováci nechcú dopadnúť podľa nemeckého príslovia "Spolu s tými, spolu s nimi, spolu s nimi, spolu s nimi", nech sa od Čechov oddelia. V súvislosti s touto predovšetkým Hitler dodal: Ak Slováci vyhlásia svoju samostatnosť v čase tejto krízy, náš postoj bude veľmi jednoduchý. Slovensko nepredstavuje pre Nemecko nijaké nebezpečenstvo. V nich nám neuškodilo a jeho zničenie /z napy Európy/ by pre nás neznamenal nijaký úspech. V okamihu vyhlásenia slov. samostatnosti budeme garantovať hranice Slovenska.

12. februára 1939: V Piešťanoch sa konala veľká ľudická manifestácia. Na manifestácii vystúpil A. Macho. Okrem iného povedal: "Dnes sa nádejá ľudia, ktorí by chceli byť pápežskejší ako pápež, a to len preto, aby vyvolali v národe chaos a neporiadok. Treba sa dobre pozrieť čo sú tí, ktorí dnes chodí každého Čecha a Žida vyhnať zo Slovenska. Chcu tým dosiahnuť, aby Slovensko naraz bolo prázdne a v národe nastal zbroťok." Manifestácia sa vyjadrila za jednotu Č-SR.

13. februára 1939: Nemecký vyslanec Nemeckej ríše v Budapešti Dr. Veessenmayer nadviazal priateľské kontakty s viacerými poprednými osobnosťami slov. športu. Ako dobrý znalec pomerov v daných oblastiach, úverne týto Slovákom oznámil, že Maďarsko 15. marca plánuje útok proti Slovensku. Preto napríklad vyhlásenie samostatnosti by mohlo krajinu zachrániť od maďarskej okupácie.

14. februára 1939: Na základe nariadenia Slov. vlády /č. 34/ bol zriadený Zväz slov. športovcov, ktorý vznikol zlúčením viacerých športovcov na Slovensku. Týmto opatrením boli komunálne peňažné ústavy, ktoré dovtedy podliehali svojím ústredným ústavom v Prahe, zbavené právomok a celá česko-slovenská finančná správa. Súčasne malo byť toto opatrenie prípravou na koncentráciu celých slov. bankovníctva.

Polovica februára 1939: Slovensko prenikli číterné správy o Hitlerových plánoch obsadiť v rámci Čechy a Moravy a poraziť Maďarov voľnou rukou ohľadom Slovenska a Podkarpatskej Rusi.

15. februára 1939: Zasadala sa vláda, na ktorej zasadanie boli pozvaní iba českí ministri. Predseda vlády Dr. B. Štefánik s plánom likvidácie autonómie Slovenska nadsúhlasil a nedal súhlas k jeho uskutočneniu. Š. Beranovej strane to však bola len vec taktiky a stratégie. Rozkázal, aby sa minister Eliáš ďalej nezaberal s týmito nestárnymi a nemorálnymi úmyslami.

16. februára 1939: Dr. J. Tiso na porade ubezpečil Ing. Fr. Karnasina, že sčítanie ľudu vykonané 31. decembra 1938 treba považovať len za provízórny administratívny akt, ktorý sa nijako neodotkázane nemôže použiť na Slovensku. Súhlasil s tým, aby sa na Slovensku vytvorili ozbrojené nacistické formácie "Freiwillige Schutzmilizie der Deutschen Partei" /FS/. Karnasin mal ísť k dispozičným finančným prostriedkom pre podpornú činnosť.

17. februára 1939: Bola podpísaná dohoda o korytovských Maďarskom o opätovné práve, kolonizáciu a presťahovanie.

18. februára 1939: Bol zvolený ústredný predstavenstvo kresťanských odborov, aby sa dohodlo, akým spôsobom utišiť rozbúrenú hospodársku hľadisku. Predseda odborov Rudo Čavajský vyjadril ako hlavnú úlohu v oblasti odborárskej práce starostlivosť "o zlepšenie uzdových a pracovných podmienok".

21. - 23. februára 1939: Konalo sa prvé zasadnutie Slov. autonómneho snemu, na ktorom vo vládkom vyhlásení Dr. J. Tiso sa užil slovar vývinu slov. autonómnej štátnosti. Pre rokovanie s ústrednou vládou si ľudia pripravili tieto požiadavky: ozbrojenie EČ, vytvorenie slov. vojenských jednotiek, zriadenie príspevkov Slovenska do štátneho rozpočtu. Tiso vo svojom prvom vládkom vyhlásení o.č. povedal: "Musíme byť a sme nepochybne otrocká žiadnej ideológie, ktorá by narušovala a našej slov. tradície a ktorá by bola cudzia našmu kresťanskému slov. charakteru. Našou jedinou ideológiou bude reálne obľúbený záujem národa slovenského."

21. februára 1939: Dr. Jozef. Tiso ako ministerský predseda sa vyslovil zdržanlivo k spoločnému česko - slovenskému štátu, no jednoznačne hovoril o budovaní Slov. štátu. Toto vyhlásenie vyvolalo prudkú reakciu v Prahe. Tiso hovoril na sneme už o slov. štáte, o slov. práve a o slov. armáde. Naznačuje teda ďalšiu ďalekohľadnú odľuku.

21. februára 1939: Dr. Jozef. Tiso predniesol vládne vyhlásenie o pozemkovej reforme, podľa ktorého pôda patrí tomu, kto na nej pracuje. V rozprave však bývalý agrárnik Vlad. Moravčík doplnil a vysvetlil Tisove slová v tom zmysle, že k pozemkovej reforme sa má pristúpiť len v tých prípadoch, "... kde vskutku majú pôdu ľudia, čo im nepatrí."

21. februára 1939: Voľca nemeckých nacistov na Slovensku Karmasin vo svojom prejave v sneme k vládnemu vyhláseniu žiadal, aby nemecká skupina na Slovensku sa nepovažovala za menšinu, ale aby sa jej priznalo postavenie tzv. Volksguppe. Zdôvodnil to tým, že výraz "menšina" obsahuje podriadenosť.

25. februára 1939: Vypícala slov. ministerská rada pôžičku na hospodársku obrodu Slovenska, a to nielen na vybudovanie slov. hospodárstva, ale aj na krytie rozpočtového schodku. K pôžičke sa prihlásila väčšina podnikateľov.

27. februára 1939: Slov. autonómna vláda súhlasila s dohodami o najímaní slov. robotníkov na práce do Nemecka.

28. februára 1939: Rokovali autonómni ministri F. Ďurčanský a Dr. Mik. Pružinský v Berlíne o hospodárskej pomoci Slovensku. Poverenec pre nemecký štvorročný plán, minister H. Göring pred odchodom do Talianska, túto pomoc prisľúbil, no s podmienkou, že Slovensko vyhlási samostatnosť.

Koncom februára 1939: Člen vlády ČSR A. Eliáš navrhol zosadiť slov. autonómnu vládu a vymenovať vládu novú, československy orientovanú. Predseda vlády Beran sa však domnieval, že bude možno autonómnu vládu skrotiť "finančným zubačom, ako sa to už neraz podarilo."

Február. 1939: Vznikla prvá ilegálna organizácia "Revolučná mládež Slovenska". Založili ju na schôdzke v Žiline príslušníci ľudákmi rozpusteného Zväzu slov. mládeže na čele s tajomníkom Joz. Opavským. Revolučná mládež Slovenska sa rýchlo rozrastala. O niekoľko mesiacov mala organizácia po celom Slovensku. Jej jadro tvorili mladí robotníci a stredoškolskí študenti. Jej časopisom bola Pravda slov. mládeže i početné letáky, ktoré vydávali miestne bunky, odsudzovali ľudácku diktatúru i agresívnu politiku nemeckého fašizmu. Polícia rýchlo odhalila ilegálnu tlačiareň organizácie a od júna 1939 postupne pozatýkala všetkých vedúcich organizácie vo Vrútkach, Martine, Ružomberku, Prešove, Trnave, Bratislave, Hlohovci a inde. Potom organizácia prestala existovať.

1. marca 1939: Zasadala v Prahe ústredná vláda. Na jej zasadnutí sa zúčastnili aj zástupcovia slov. vlády K. Sidor, P. Teplanský a vládni delegáti št. Haňšík a Dr. Alex. Hrnčár. Slovenskí predstavitelia obvinili ústrednú vládu z porušenia ústavného zákona o autonómii Slov. krajiny. Na druhej strane predseda vlády Dr. Beran dôrazne odsúdil separatistické snahy slov. vládnych činiteľov, najmä posledné programové vyhlásenie slov. vlády. Beran preto žiadal od slov. vlády osvedčenie za úzennú celistvosť Č-SR a povedal doslova toto: "Musíte sa alebo dohodnúť alebo rozísť. Nemôžeme chodiť okolo otázky na prstoch ako okolo mŕtveho, nemieme si zatajovať nebezpečnú situáciu..." Sidor odmietol takúto požiadavku s odôvodnením, že vzájomný pomer českého a slovenského národa sa upravil ústavným zákonom o autonómii Slovenska, a nie je potrebné prikladať osobitné osvedčenie. Potom sa zasadnutie ústrednej vlády odročilo na neurčito.

Na zasadnutí ústrednej vlády boli obhájené požiadavky ľudákov. Poskytnutie finančnej pomoci viazala vláda na vyhlásenie lojality autonómnej vlády Slovenska k Č-SR a na odstránenie radikálov. Beran postavil ultimátum, či ľudáci chcú v čs. štáte zotrvať, alebo sa s ním rozísť.

4. marca 1939: Slov. autonómna vláda prerokovala výsledky pražských rokovaní spolu s Beranovým ultimátom, ako aj výsledky z nezáväzných priamych kontaktov s H. Göringom, ktorého navštívili Dr. F. Ďurčanský a Dr. M. Pružinský. Situácia vyzerala taká vážna, že ministerská rada sa uzniesla zavolať zasadnutie predsedníctva autonómneho snemu na 6. marca 1939.

5.-7. marca 1939: Konali sa porady pražskej vlády so Slov. vládou v Prahe. Slov. vláda na nich prehlásila, že považuje štátoprávne postavenie Slovenska za rozriešené zákonom o slov. samospráve. Sidor a Teplanský mali í loj vyjednávať s ústrednou vládou. Na týchto a ďalších poradách bolo potrebné riešiť novo vytvorenú situáciu. Prehlásenie slov. vlády, že je úplne spokojná so štátoprávnym usporiadaním Slovenska bolo tiež len prejavom dobrej vôle, alebo úskokom.

6. marca 1939: Predsedníctvo slov. autonómnej vlády prerokovalo ultimátum Berana a rozhodlo sa pre vyčkavaciu taktiku /nechcelo si zväzovať ruky/. Uznieslo sa, že nepodnikne nič proti súčasnému režimu, ale v prípade, že z vnútorných alebo z vonkajších príčin dôjde k rozštiepeniu spoločného štátu, Slovensko sa zachráni pred zánikom osamostatnením. Rozhodovať o tom však môže len autonómny snem.

6. marca 1939: Konalo sa spoločné zasadnutie predsedníctva HSĽS, ktorého sa zúčastnili členovia slov. vlády a ďalší vplyvní ľudskí činitelia. Výsledkom tejto porady bolo rozhodnutie o nevyhnutnosti samostatnej cesty Slovenska. V rozhodnutí sa vyzdvihlo, že osud strednej Európy nemôže sa určovať bez Nemecka. Týmto rozhodnutím sa utišilo krídlo ľudských radikálov. Dr. Joz. Budač sa na zasadnutí ostro postavil proti odtrhnutiu Slovenska, lebo sa obával zásahu hornohovského Maďarska.

7. marca 1939: Komci nahliedli u predsedu slov. autonómnej vlády Dr. Tisu prostredníctvom rakúskeho miestodržiteľa Dr. Artura von Seyss-Inquarta, aby vyhlásil štátnu samostatnosť ihneď. Nemeckí emisári rokovali o tejto požiadavke v súkromnom byte Sidora spolu s Dr. Tison. Sidor odmietol túto požiadavku.

8. marca 1939: Karol Sidor odcestoval do Prahy, kde sa zišiel s poľským vyslancom Papécom, aby zistil stanovisko Poľska k otázke rozbitia Č-SR a výsledok rozhovorov medzi poľským ministrom zahraničia Dr. Beckom a jeho talianskym kolegom Cianom. Poľský vyslanec však zaujal záržanlivý postoj a vôbec sa nezaujímal o túto otázku.

8. marca 1939: Pražská ministerská rada sa rozhodla vykonať na Slovensku radikálne zmeny zosadením Slov. vlády a vojenskou okupáciou krajiny.

9. marca 1939: Konalo sa v Prahe zasadnutie ústrednej vlády, na ktorom sa zúčastnil Sidor a Teplanský. Predseda vlády Dr. Beran vypočul Sidorovi, že rokoval s Dr. Seyss-Inquartom a s Dr. Hammer-schmidtom bez toho, žeby to oznámil ústrednej vláde. Rovnako vypočul tú skutočnosť, že Dr. Tiso sa nedostavil na zasadnutie ústrednej vlády. Rovnako i to, že ministri Dr. Prušínský a Dr. Ďurčanský neprišli referovať o tom, čo bolo predmetom ich rokovaní v Berlíne. Sidor poprel návštevu nemeckých emisárov v Bratislave. Všetko však prezradil Teplanský. Povedal o obsahu rozhovoru slov. ministrov s Göringom, ktorý vyhlásil, že slov. vláda môže opakovať poncu od Nemecka len vtedy, ak uskutoční odtrhnutie Slovenska od českých krajín. Minister Dr. Chvalkovský sa hneď vzdialil zo zasadacej siene a telefonicky volal diplomatickeho zástupcu Nemecka v Prahe. Žiadal o vysvetlenie, či sa Göringovo vyhlásenie zakladá na pravde. Diplomatičský zástupca sa tváril, akoby o tom nevedel. Obsah telefonického rozhovoru oznámil svojmu nadriadenému úradu a žiadal o ďalšiu úpravu. Táto správa bola opatrená poznámkou: "V zmysle ústnej správy ríšskeho ministra zabrániť všetkým vecí ponechať bez odpovede." Rokovanie v ústrednej vláde naviedlo k nijakým výsledkom.

9. marca 1939: Českí ministri objasňovali si večer za zeleným stolom česko-slovenské otázky za prítomnosti slov. ministrov Sidora a Teplanského, keď už bol daný príkaz o vykonaní vojenského puču na Slovensku. Kým nič nešťastí Slováci bránili Sidoru vládu proti Beranovým napadnutiam a trvali na splnení slov. požiadaviek, prijal generál Eliáš správu o priebehu štátneho puču na Slovensku a odovzdal ju ďalej svojím českým kolegom. Minister zahraničia Dr. Chvalkovský, ktorý sa nádejao, že dostane súhlas Nemecka pre toto podujatie, opustil zasadaciu miestnosť, aby informoval nemeckého spinomocnca v Prahe Andera Henckeho.

V noci z 9. na 10. marca 1939: Prezident Č-SR Dr. E. Hácha pozbavil slov. autonómnu vládu úradu /okrem ministra Teplanského/ a na Slovensku bola nastolená vojenská diktatúra.

9. - 10. marca 1939: Prezident republiky Hácha dal si prečítať Sidora a oznámil mu, že pozbavil všetkých členov slov. vlády ich úradu s výnimkou ministra P. Teplanského. Prezident odvodnil svoj krok tým, že tento zárah si vyžiadala konsolidácia pomerov na Slovensku. Sidor vyslovil najprv nesúhlas s týmto opatrením a sám podal demisiu, ale ako uvádza vo svojich záznamoch, odvolal toto rozhodnutie a nútilu zneru svojho stanoviska odovzdal prezidentovi týmto: "Dobre, zajtra odcestujem do Bratislavy, poraďím sa tam s mojimi priateľmi o čom sa rozhodnúť o tom, či mám zotrvať na deniach alebo či ostať naďalej po tomto všetkom ministrom v Prahe."

10. marca 1939: Banskobystrický generál českej národnosti J. Honola so súhlasom pražskej vlády začal vojenský puč a po celen Slovensku dal vylepiť plagáty, že všetku moc na území Slovenska preberá do rúk armáda, moc na Slovensku prevzali vojenský velitelia, všetky verejné budovy a úrady obsadili vojská a četníci. Niekoľko sto ľudákov / i poslancov bez ohľadu na poslaneckú imunitu / a gardistov bolo zatknutých či internovaných a odvezených na Moravu /dr.Tuka, poslanci M.Černák, Dr. M. Hutka, A. Mach a mnohí iní, asi 300 osôb/. Niektorí, na čele s Dr. Ďurčanským utiekli do Nemecka a cez viedenský rozhlas vyjadrili ľudákov a gardistov na odpor. Pražská vláda nasadila na Slovensko väčšinu svojej armády. Z celkového počtu 70 tis. mužov v zbrani vyše 40 tis. /takmer 60 % bolo skoncentrovaných na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. Honolov puč nebol reakciou na Ďurčanského cesty do Nemecka, ani na Tisovu "neschopnosť" kontrolovať činnosť podvratníkov, bol to vopred premyslený a dôsledne plánovaný zákrok s cieľom "odmontovania" slov. autonómie.

10. marca 1939 : Prezident Č-SR Dr. Hácha vymenoval na základe návrhu predsedníctva slov. autonómneho snemu /štvrtú/ Slov. krajiniskú autonómnu vládu len s dvoma členmi: Jozef Sivák, predseda vlády, ktorý bol okrem toho poverený vedením ďalších rezortov /bol práve vo Vatikáne/ a Pavol Teplanský, minister financií.

10. marca 1939 : Völkischer Beobachter uverejnil správu, že Dr. Joz. Tiso volal o pomoc do Berlína. Táto reakcia zo slovenskej strany sa javila natoľko pravdepodobná, že správu prevzali nielen tlačové agentúry, ale aj diplomatické dokumenty, takže mnohí historici ju podnes reprodukujú ako skutočnú udalosť klúčového významu. Skutočnosť však bola úplne iná. Tiso svoje zosadenie prijal a utiahol sa na svoju faru do Bánoviec. Slov. snem navrhol prezidentovi Háchovi novú vládu. Tiso úradne dementoval správu z Berlína, motivujúc svoj postoj tým, že takýto krok by bol nespravodlivý voči Prahe. Nemecký konzul v Bratislave Ernest von Druffel, ktorý toto dementí telegrafoval do Berlína a doslovne referoval: "V Tisových kruhoch je obava, že Nemci, ak sa raz zavolajú, viac nebudú."

10. marca 1939: Nemecká tlač verejne vystúpila proti "pražskej vláde", ktorú označila za utlačovateľku Slovákov, za vierolomnicu, za neschopnú vládu, ktorá dopustila, aby vraj v Kežmarku boli týraní Nemci. Göringov National-zeitung píše o českej "zúriavo strielajúcej soldateske". Völkischer Beobachter narieka, že slov. národ je v obrannom boji a že česi sústreďujú vojsko na ríšskych hraniciach. Zároveň nemecká tlač priznala dôležitú vec: - že Tiso poslal nemeckej vláde nótu.

10. marca 1939: Dr. Ferd. Ďurčanský vo svojom prejave vo viedenskom rozhlase oznámil, že na vyvrcholenie krízy vo vnútropolitických situácii Č-SR je zodpovedná jedine ústredná vláda, ktorá zaražila slov. vláde všetky úvery a radne banky na krytie bežných výdavkov prechodnej povahy. Týmto spôsobom sa politickí predstavitelia českého finančného kapitálu usilovali donútiť slov. vládu k ústupkom, čo sa im však nepodarilo, a preto radšej uskutočnili puč. Zároveň Ďurčanský obvinil zo zrady na slov. národe tých slov. politikov, ktorí vtedajšiu situáciu nepovažovali za zrelú na úplné odtrhnutie sa Slovenska od českých krajín. Ostrie tohto útoku bolo namierené proti Sidorovi.

10. marca 1939: Stalin vo svojom prejave na 18. zjazde KSSZ naznačil Hitlerovi svoju disponabilitu a Hitler sa tým cítil nepriamo povzbudený k "likvidovaniu zostatku Čiech".

11. marca 1939: K. Sidor a Dr. K. Sokol rokovali s prezidentom Dr. Háchom o zrušení výnimkových opatrení na Slovensku a o renovaní novej slov. krajiniskej vlády. Hneď po návrate Sidora a Sokola do Bratislavy bolo zvolené užšie predsedníctvo HSĽS spolu s predsedníctvom snemu, aby spoločne vypracovali návrh na zostavenie novej krajiniskej slov. vlády. Za predsedu vlády bol navrhnutý Dr. Jozef Tiso. Ak by prezident neprijal tento návrh, druhý v poradí by bol Karol Sidor.

11. marca 1939: Karol Sidor z obavy, aby nestratil vplyv na HG ihneď po Ďurčanského výzve sa ponáhal upozorniť gardistov vo svojom prejave, ktorý vysielal bratislavský rozhlas, "aby počúvali jedine a výlučne na hlas hlavného veliteľa", t.j. jeho.

11. marca 1939: HG obsadila bratislavskú poštu a v Prešove došlo k ozbrojenému stretnutiu medzi armádou a jednotkami HG.

11. marca 1939: V Prešove boli protičeské demonštrácie ako odpoveď na vyhlášku veliteľstva VI. Zboru v Spišskej Novej Vsi, podľa ktorej veliteľ zboru divizný generál Mézl prevzal s okamžitou platnosťou všetku moc v obvode svojho veliteľstva. Na demonštráciách sa žiadalo prepustenie zatknutých vedúcich ľudáckych činiteľov, najmä tajomníka HSĽS Stašku a prevolávali sa rôzne heslá, ako "Na slov. radnicu chceme slov. zástavu!"

11. marca 1939 : Čs. vláda zrušila mimoriadne vojenský stav, HG a FS získavajú späť svoje mocenské pozície a vzniká dvojtlačie. Ozbrojené jednotky FS a HG podporované z Petržalky, kde boli sústredné nemecké vojská, postúpili na prevzali kontrolu nad Bratislavou.

11. marca 1939 : Prezident ČSR Dr. Macha vymenoval novú, už piatu Slov. krajiniskú autonómnú vládu s týmto zložením: K. Sidor, predseda vlády, Jul. Stano, minister dopravy a verejných prác, Dr. Ing. Peter Zátka, minister priemyslu, obchodu a živností a minister poľnohospodárstva, JUDr. Alex. Hrnčár, minister financií, Jozef Sivák, minister školstva a národnej osvety, JUDr. Gejza Friž, minister spravodlivosti.

Vláda podala demisiu 14. marca 1939.

11. marca 1939: Hitler osobitným listom poslal Dr. Altenburga spolu s maďarským vyslancom v Berlíne do Budapešti a vyzval Bertyo, aby "bleskurýchle" zaútočil na Podkarpatskú Rus.

11. marca 1939: Dr. F. Ďurčanský po porade s nemeckými predstaviteľmi vo Viedni Wilhelmom Kepplerom a Arturovom von Seyss-Inquartom, zaslal Hitlerovi aj bez súhlasu oficiálnych slov. vládných kruhov memorandum, v ktorom sa oznamuje odtrhnutie Slovenska a žiada sa podpora a ochrana Nemecka pre vládu Slovenska na čele s Dr. Joz. Tisom.

11. marca 1939: Ing. Fr. Karmasin prečítal pred zástupcami zahraničnej tlače v Bratislave vyhlásenie, v ktorom zdôraznil, že tanažší nacisti povolajú na pomoc Führera, ak by sa ukázalo, že ich postavenie je ohrozené.

V noci z 11. na 12. marec 1939: Rokoval v Bratislave predseda slov. vlády Sidor s Kepplerom /osobným Hitlerovým emisárom/ a s A. von Seyss-Inquartom, no neprijal ich návrh vyhlásiť rozhlasom Slov. štát. "Koncept návrhu už bol pripravený".

Dôvody tejto návštevy konkretizuje Hitlerov list Göringovi, v ktorom mu objasňuje účel Kepplerovej cesty do Bratislavy týmito slovami: "Te 3. hodiny trvali pokusy zainteresovať novú bratislavskú vládu pre silnejšie zohľadňovanie nezávislosti Slovenska. Vo Viedni prítomný bývalý minister Ďurčanský vyvinul veľmi čulé úsilie, Sidor ho však podľa všetkého nechal padnúť. Nedalo sa zistiť, či vyzvanie slov. vlády /myslí Ďurčanského memorandum/, ktoré sa na mňa obracali a mali rôzne podpisy, boli skutočne vyhotovené so súhlasom podpisávateľa. Rozhodol som sa preto až neskoro v noci vyslať krátkou cestou Kepplera ako zástupcu ríšskej vlády do Bratislavy a tam objasniť stav vecí..."

Bürckel, Seyss-Inquart, Karmasin a včera začali okamžite rokovať so Sidorom. Ako dôvod návštevy uviedli, že chcú zistiť Sidorov názor na otázku odtrhnutia Slovenska od českých krajín, lebo Hitlerovi stále prichádzajú v tomto smere žiadosti. Sidor namietol, že nevie o tom, že by niekto zo slov. vládných alebo straníckych činiteľov bol zaslal memorandum takého znenia. Toto Sidorovo vyhlásenie Kepplera rozčúlilo a povedal, "... že on neprišiel za Sidorom parlamentárne a demokraticky diskutovať, ale z rozkazu vodcu presne zistiť stav vecí...". Bürckel potom ukázal Sidorovi preklep Ďurčanského telegramu Hitlerovi a von Ribbentropovi, ktorý obsahoval toto memorandum, a opýtal sa Sidera, či o tom vie. Po Sidorovej zápornej odpovedi rokovanie skončilo. Podľa Sidera Keppler a Bürckel nakoniec vyhlásili, že nemecké sa cítia povinné brániť nemeckú menšinu na Slovensku pred prenasledovaním zo strany slov. vládných kruhov a je odhodlané použiť na to aj ozbrojený zásah.

12. marca 1939: Po Sidorovej odmietnutí nemeckého návrhu na štátnu samostatnosť Slovenska Hitler dal zavolať maďarského vyslanca Butojyňa a oznámil mu: "Benešov duch opäť vládne v Prahe ako prv. Dôkazom toho je Pchalov puč na Podkarpatskej Rusi a posledné udalosti na Slovensku. Situácia nemôže takto zostať. Preto dôverne radíme Maďarom, aby vyriešili karpatsko-ukrajinskú otázku vo svojom zmysle... nech sa Maďarsko obmedzí zatiaľ len na Podkarpatskú Rus a nech nenapadne Slovensko. K slov. otázke sa vrátíme neskôr..."

12. marca 1939: Povolal ríšsky kancelár Hitler do Berlína Dr. J. Tisu, napriek tomu, že jeho "Sicherheitsdienst" ho označila ako "vodcu protinemeckého, reakcionárskeho a klerikálneho krídla" na Slovensku.

Noc z 12. na 13. marca 1939: Na faru v Banovej ch nad Behravou prišli za Dr. Tisom tri nemecko-slovenské deputácie s tým, aby sa ujal vlády. No nedosiahli svoj cieľ. Tiso súhlasil, až keď dostal z nemeckého diplomatického zastupiteľstva pozvanie, ako aj súhlas ministerského predsedu Sidora a predsedu slov. autonómneho snemu Dr. M. Sokola.

13. marca 1939: Sidor bol oficiálne vymenovaný za predsedu piatej Slov. autonómnej vlády.

13. marca 1939: Dr. Tiso po porade s ústavnými orgánmi a na predsedníctve HSĽS v Bratislave Hitlerovo pozvanie prijal. Úradná správa potvrdila, že predsedníctvo strany a vláda vzali to na vedomie. Odstúpil z Bratislavy do Viedne a odtiaľ kľučom lietadlom do Berlína. Tu sa mu dostalo počty hlavy štátu, hoci bol súkromnou osobou. Bol privítaný šéfom diplomatického protokolu. Mal rozhovor najprv s ministrom zahraničných vecí von Ribbentropom a potom s Hitlerom. Rozhovor bol skončený pred 19-tou hodinou. Hitler mu osobne povedal, že sa rozhodol definitívne riešiť českú otázku, a preto ho pozval, aby konečne dozvedel, čo vlastne Slováci žiadajú. On si vraj nemôže dať vyčítať od Mešarov, že zachováva čosi, čo nechce byť zachované. Takto dal Hitler Tisovi nedvojzmyselne na výber: buď sa odpútať od Prahy, alebo on, Hitler, ponechá Slovensko jeho osudu. Tiso pred týmto hrozbami nezakolísal a nevyhlásil slov. samostatnosť, hoci mu von Ribbentrop ponúkal už pripravený text takej deklarácie a dal k dispozícii ríšsky rozhlas. Väčiac krajnú vážnosť situácie, spojil sa telefonicky s prezidentom Dr. Běchou a s ministerským predsedom Sidorom a navrhol im, aby hneď zvolali Slov. snem, ktorému rezervoval každé rozhodnutie. Po ďalších tvrdých rokovaníach s von Ribbentropom bolo už jasné, že Slovensko musí vyhlásiť samostatnosť, ak sa nechce dať rozdeliť medzi svojich susedov. Führer, aby zdôraznil svoju "starostlivosť" o Slovensko, odovzdal Tisovi do ruky na rozlúčku hotový koncept vyhlásenia, ktoré malo byť predložené snemu Slov. krajiny na odhlasovanie. V tomto vyhlásení, adresovanému Hitlerovi, oznamovalo sa vyhlásenie samostatnosti Slovenska a žiadalo sa, aby Nemecko zabezpečilo jeho existenciu a urobilo všetky opatrenia na ochranu hraníc nového štátu. Ešte pred odletom z Berlína Tiso telefonicky zavolať Sidora ako predsedu vlády a dohodol sa s ním na zvolaní slov. snemu 14. marca 1939.

13. marca 1939 - večer: Prehovoril do bratislavského rozhlasu poslanec Rud. Čavojský. Povedal okrem iného toto: "Od noci zo štvrtku na piatok boli sme svedkami takých udalostí, ktoré prekvapili celú slov. verejnosť... Tiekla neviná krv slov. ľudu. Ohrozená bola slov. sloboda a poškodené boli aj záujmy republiky. Slov. štátnosť budeme budovať na slov. sneme, a nie na zhromaždeniach, na dedinách alebo v cudzom rozhlase. Neposlúchajte zlovyselných alebo zvederých škodcov, či sú už na Slovensku alebo v cudzine."

13. marca 1939: hodinu pred polnocou: Minister Sidor oznámil cez rozhlas zvolanie Slov. snemu týmito slovami: "Keď Boh dá, aby naši poslanci manifestatívne rozhodli tak, aby z týchto rozhodnutí mohla vzísť lepšia budúcnosť Slov. krajiny."

Noc z 13. na 14. marca 1939: V Bratislave zúrili terori. Na rôznych miestach vybuchli pekelné stroje, niekoľko chodcov bolo zabitých. Na rozkaz slov. vlády boli uzatvorené hranice.

14. marca 1939 /ráno/: Zišla sa slov. vláda na poradu s navráteným Dr. Tisom a s jeho sprievodcom. Tiso podal informáciu o Hitlerových návrhoch. Dohodlo sa zvolanie slov. snemu na 11-tu hodinu.

14. marca 1939 o 11. hod.: V Bratislave sa začalo minoriadne zasadnutie Slov. autonómneho snemu. Zasadnutie otvoril Sidor a vo svojej reči sa usiloval vyvrátiť podozrenie, "... že je vojakom Prahy", ako sa o ňom vyjadril v Berlíne Hitler pri poslednom rozhovore s Tisom. Potom onštáil odštápenie vlády s odôvodnením, že vláda nedokázala vykonať, čo zamýšľala. V hlavnom bode rokovaní Tiso podal výklad obsahu svojich rozhovorov v Berlíne s nemeckými štátnikmi a vyzval Slov. snem, aby vyslovil svoje rozhodnutie. Snem sa vyjadril jednomyselne povstaním za štátnu samostatnosť.

14. marca 1939: Bolo práve 12 hodín a 8 minút, keď zástupcovia Slov. snemu povstali zo svojich miest, aby mu otáznym predsedom snemu Dr. M. Sokola, či sú za samostatný Slovenský štát, odpovedali jednohlasne áno. Po tomto akte prijal Slov. snem "Zákon o samostatnom slov. štáte". Po odhlasovaní tohto zákona vymenovalo predsedníctvo snemu prvú vládu samostatného Slov. štátu:

Dr. Joz. Tiso, ministerský predseda,
Karol Sidor, minister vnútra,
Dr. Vojtech Buča, zástupca predsedu vlády,
Dr. Ferd. Ďurčanský, minister zahraničných vecí,

Jozef Sivak, minister školstva a národnej osvety,
 pluk. Ferd. Čatloš, minister národnej obrany,
 Gejza Medrický, minister hospodárstva,
 Dr. Mik. Pružinský, minister financií,
 Július Stano, minister dopravy,
 Dr. Gejza Frits, minister pravosúdia,
 Alexander Mach, šéf Úradu prop. gandy a hlavný veliteľ HG.

14. marca 1939; 15. hod.: Rozozvučali sa nad celým Slovenskom zvony, aby ohlásili skutočnosť, že Slováci majú samostatný štát. Bol to štát o rozlohe 58.465 km² a mal 2,45 mil. obyvateľov, z nich bolo takmer 2 mil. Slovákov.

14. marca 1939 /popoludní/ : Aj Zakarpatská vláda vyhlásila štátnu samostatnosť, no už toho dňa vnikli do krajiny maďarské vojská, zlemili odpor roztrúsnených jednotiek a krajinu okupovali.

14. marca 1939 /večer/: Budapešťianska vláda poslala do Prahy ultimátum s dvanásťhodinovou lehotou, žiadajúce, aby české vojská a úrady opustili Podkarpatskú Rus do 24. hod. Keď Budapešť dostala kladnú odpoveď, začalo maďarské vojsko o 10-tej zaplavovať krajinu, usilujúc sa tak znemožniť úmysel ohlásený Vološinom, prohlásiť Podkarpatskú Rus za nezávislú. Generál Prochal, veliaci čs. vojsku, nariadil na základe rozkazu vlády ústup. K bojom došlo len v niektorých prípadoch.

15. marca 1939: Nemecké jednotky vnikli aj na územie Slovenska /do celého údolia Váhu/. Obsadili dôležitejšie mestá, vojenské sklady a letištia na Pov.ží a začali zriaďovať colné stráže. V niektorých okresoch západného Slovenska prevzala moc nemecká armáda. Nemci vyprázdňovali vojenské skladištia, odvážali z nich zbrane, munície, zásoby, odmontúvali protiletadlové kanóny a stroje v zbrojných závodoch. Slov. vláda proti tomu protestovala.

15. marca 1939: Pápež Pius XII. prijal slov. ministra Joz. Siváka a "udielil slov. štátu svoje otcovské požehnanie."

15. marca 1939: Nemecké vojsko obsadilo Čechy a Moravu, ktoré sa stali súčasťou nemeckej ríše. České krajiny dostali autonómiu vo forme tzv. protektorátu.

15. marca 1939: Maďarsko uznalo Slovenský štát. Denník Slovák priniesol o tom túto správu: Kráľovská maďarská vláda dnes oficiálne oznámila slov. vláde, že uznáva samostatný slov. štát de facto i de iure a že úprimne blahoželá k jeho zrodeniu."

16. marca 1939: Podkarpatskú Rus dobyli maďarské vojenské oddiely, hoci obyvateľstvo im kládlo zúfalý odpor.

O B S A H

Prístupy k slovenskej otázke	2
Slováci a Česi po 70-tich rokoch	7
Národné uvedomenie a prirodzenosť	10
Problematika slovenskej štátnosti	15
Slovo k čitateľom	21
Čo píšú o národ i o sebe	22
Z kalendára našich dejín pred 50-timi rokmi.....	24